

Ազգ

23 Հունիս 2017 Ուրբաթ 24(5472)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐԹ

Հայաստանում ո՞ր հումանիտար կենտրոնն է Ռուսաստանի... ռազմական հենակետը

«Եվրոնյուզ» լրատվականի գերմանական ծառայությունը հունիսի 22-ին ներկայացրեց, իր ասելով, ռուսական կենտրոնը, որ Ռուսաստանը ամբողջովին բացել է Սերբիայում, իր ժամանակը այլ առաջնություն է իրականացնում՝ ռազմական հենակետ է: Կենտրոնի փոխնախագահ Վլասենկոն հայացքն ուղղելով կտրուկ փոխարձակելով փոխադարձել է՝ «առաջին դեպքում էլ սա է»: Հետո ընդգծել է՝ Մոսկվայից իրենց ֆաղթական անվտանգությունը: Ըստ «Եվրոնյուզի», մասնագիտացված Ռուսաստանն արդեն Հայաստանում է: Կուրբայում էլ ունի: Ի՞նչ նկատի ունի, միգրացիոն դիմեմք լրատվաթղթը բացատրի:

Ա. Ն., Գերմանիա

Օրերի շեշտ

«Մանրուխ» բաներ-3

Միջազգային հեռուստատեսության նորություններին սովորություն ունեն հետևելու առավելագույնը, երբ Եվրոպայում բացվող օրվա փոքր ժամերն են, իսկ Ամերիկայում՝ դեռ ուշ գիշեր: Եվ որքան էլ որ տարածաշրջանը լինի CNN-ի եւ BBC-ի հաղորդումները՝ հասկապես Դոնալդ Թրամփի ի հայտ գալուց ի վեր՝ ստատուս են լուրերին հաջորդող եղանակի ստեղծումը, միջազգային եղանակի ստեղծումը: Անուշահ ինձ այնքան էլ չի հետաքրքրում ճառագայի մաս կուսակալող ցիկլոնների, Ֆիլիպինների վրա տեղացող մանուկային անձրևների, կամ Ալաբամային ստառնացող դոստոյևիչի մասին ստեղծումները: Ինձ հետաքրքրում է դրանց հաջորդող, չգարձանա՞մ, աշխարհի մայրաքաղաքների ցուցակը՝ օրվա ջերմաստիճանի ցուցիչով: Ավելի ձգարի՞ս՝ ես այդ ցուցակի մեջ փնտրում եմ մեր Երեանը, ոչ թե ջերմաստիճանը, այլ Երեան անունը: CNN-ը հասկապես, BBC-ն բացառապես, Euronews-ը ընդհանրապես անտեսում են մեզ: Մանավանդ թերթիսի ի Բաֆլի անունների կողմից մեր մայրաքաղաքի բացակայությունը վիրավորում է ինձ, ազգային արժանապատվությունս: Եվ ոչ միայն...

Խոսում, ծրագրում, ոգեւորվում ենք Հայաստանում զբոսաշրջությունը զարգացնելու հեռանկարներով, սակայն չենք նկատում այս «մանրուխ», մինչդեռ աշխարհում միլիոնավոր մարդիկ ընդհանրապես չեն տեսնում մեզ, հետեւաբար նաեւ՝ չեն էլ զգում մեր բացակայությունը:

Անուշահ ոլորտի մեր մասախանասուններից ու ձեռներեցներից չենք կարող դառնալ մեկ է՝ նրանց մասախանայի լինելու է նույնը՝ փող չկա՝ աղքատացիներից լինելու է «ռեյտինգ» գովազդային հոլովակներ սփռել միջազգային հեռուստատեսությամբ, սակայն գոնե այս հարցում՝ եղանակի ստեղծումը ծրագրում, կարող ենք ներառել ՏԵՄ մեր ֆաղթականի մեջ: Մերոնք մեզ էլ իմանան դրան հասնելու կերպն ու ձեւը: Ես էլ գիտեմ մի շատ հասարակ, բայց ազդու ձեւ. եթե Հայաստանի եւ Սփյուռքի յուրաքանչյուր ֆաղթական գոնե ճանաչում մարդ բողոքի երկրորդ ուղարկի CNN-ին կամ BBC-ին եւ եթե հետեւողական լինի իր բողոքի մեջ, ապա անողորմաբար մեզ գոնե երբեմն-երբեմն կհանդիպենք մեր սիրելի ֆաղթական անվանը:

Ու քանի որ զբոսաշրջության թեման շատ փոքր է, ըստ ինձ մեր երկրի մի կարեւոր առավելություն մասնագետները հետո անցնենք ես մի «մանրուխ»-ի:

Հակառակ «հայկական մաֆիաների» եւ «ազգային կրիմինալության» մասին հայկական հեռուստաընկերությունների ցուցադրած անվերջանալի սերիալներից սացված տղամարդկային, զբոսաշրջականի ստանդարտից անտեսված բաներից մեկը մեր երկիրն ենք մեր մեջ մեր աղքատությունն է: Աշխարհի բազմաթիվ, անգամ անեմաֆաղթակիր ուսանողներն էլ են բացօթյա այն վայրերը, որ մարդիկ կարող են ուշ գիշերով զբոսնել անվստահ, աղաչող ու խաղաղ: Մեր երկիրը, թու-թու-թու, այդ վայրերից է, եւ հույս ունեմ, որ այդպես էլ կմնա: Սակայն ինչ վերաբերում է Երեանի մերին ֆաղթական կյանքին, մասնավորապես հասարակական սրանադոսին եւ հասկապես գերխոնդված ավտոբուսներին է «մարտուկաներին», մեզ ունենք մաս լուրջ խնդիրներ:

Վերջերս ուսանողների առաջարկեցի գրել երթուղային շահագործումները իրենց փորձառության մասին՝ համադասախանայի դիտարկումներով: Ուսանողները, մեծամասամբ աղջիկներ, չհամաձայնվեցին, սակայն սկսեցին միմյանց ակամջին ինձ համար անլսելի բաներ փսփսալ՝ բազմաճանաչ հայացքներով: Հասկացա. դեռա՞նք այդ աղջիկները ամոթխածությունից եւ հիանալից իրավիճակ մերժում էին իրենց դասախանային, առաջին անգամ: Եվ հասաստեց մինչ այդ ուղղակի թե ակնարկներով լսածներս սարքեր մարդկանցից, կին թե տղամարդ: Անկիրթ, գռեհիկ խոսքեր, արտահայտություններ՝ համախ ձեռքերի եւ մարմնի մասերի հողումներով ուղեկցվող, հասկապես «ողիկ» ժամերին եւ հասկապես երեկոյան: Նման ոսնձգությունները սովորաբար մնում են անարձագանք. ամոթխածությունից ու երբեմն էլ վախից, դրանց զոհերը աղմուկ չեն բարձրացնում, որից էլ օգտվում են մամա ակամայնները: Ավելին՝ նրանցից ոմանց թվում է, ինչդեռ նկարագրում են, որ իրենք տղամարդ, «մաշո» չեն լինի, եթե ձեռ չհան կամ լկտի ակնարկություն չանեն գերխոնդված երթուղայինում իրենց կիող կանգնած կամ ողորդ կանանց եւ աղջիկների:

Տրանսպորտի մայրաքաղաքն ու ֆաղթական խոստանում են հետզհետե բարելավել, արդիականացնել հասարակական տրանսպորտի ողջ համակարգը: Հուսամք, բայց չստատենք: Հենց հիմա էլ մեզ միջոցներ ձեռք առնել կանխելու մամա ոսնձգությունները, հենց տեղում տատակալում անաստողներին: Առաջին հերթին «թեժ գիծ» հաստատելով մամա իրավիճակում հայտնված ֆաղթականների համար: Երկրորդ եւ երրորդ՝ թող մսածեն ֆաղթական իբխանությունները, ավագանու անդամները: Կարծում եմ մի փոքր ժամանակ կարող են տրամադրել մամա «մանրուխներին» համար:

ՎԱՐՎԱՐ ԱՎԵՏԻԲԵՅԱՆ

2018-ի ամենաշոգ ուրվականը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶԱՏՐՅԱԼ

Ճիշտն ասած՝ Հայաստանին հասկապես հիմա շատ է հարկավոր, որ կառավարությունը հաջողի: Քանի որ վաս վիճակի վերջին խաղին ենք հասել, էլ տեղ չկա ավելի վաս լինելու, գումարած սարածաբանային անբարեմաս ֆոնն ու մեր խելահեղ հարեւանի անեմախոյա դարձող անմիտ սարամբները, երբ հնարավոր չէ կանխատեսել, թե երբ էլ ինչով այս անգամ կկրակի կամ ինչ մոր տոտ կհորհի մա: Ու հիմա մեզ առավել, քան երբեք, մեզ էլ դուրս գալ արտավար ցուցանից, կոտրել սնտեսության դասարանվածության իրավիճակը, արյուն ներարկել նրան, նրա հետ նաեւ՝ Հայաստանի մեծությամբ ու մեծականությամբ: Սա հասկանում են բոլորը եւ հասկապես կառավարությունը, որն իր հնգամյա ծրագիրն Ազգային ժողով էր ներկայացրել ու ընդամենը 64 ձայնի հավանության արժանացավ 105 դասգամավոր ունեցող խորհրդարանում: Ընդդիմությունը միահամուռ դեմ կլեարկեց ծրագիրն, մինչ այդ էլ մնադասեց այն՝ համարելով, որ դա առկա իրավիճակը չփոխող ծրագիր է:

Վարչապետ Կարեն Կարամյսյանն էլ վերսին հաղթահարեց այն հոգեբանական թեսթը, որով հերթական անգամ նրա դիմաց-կունությունն էր փորձարկվում դե լավ, էլի, ասա, 2018-ից հետո դու ես լինելու վարչապետը, թե ոչ, եթե դու չես լինելու, էլ ի՞նչ ես խոսում:

Կառավարության ծրագրի ներկայացումը մի կողմից թվում է, թե խիտ սնտեսական երեւոյթ միտի լինել, ու այդ ակնարկներն էին անում հասկապես մեծամասնության ներկայացուցիչներն իրենց ելույթներում ծրագրի այս կամ այն բարեմասնությունը ներկայացնելիս: Սակայն մյուս կողմից էլ, որքան էլ սարորինակ

թվա եւ որքան էլ դա գոնե առերեւոյթ չընդունվի 64 ձայն աղա-հոված մեծամասնության ու իր կոալիցիոն գործընկերոջ կողմից, այս հարցը կամա-ակամա ֆաղթական բովանդակություն ունի: Իսկապես, ի՞նչ արտաքին ֆաղթականություն է ունենալու մի վարչապետ, որի ծրագրում այդ հարցի հետ կապված ոչ մի հասկապես չկա: Կամ մասկերաց-նում եւ Կարեն Կարամյսյանին որդես Հայաստանի զինված ուժերի Գերագույն գլխավոր հրամանատար մասերազմական իրավիճակում, որն ամբարված է որդես վարչապետի մոր լիազորություն հենց ընթացքում Սահմանադրությամբ: ⇨

Հայաստանը ԵՄ սահմաններում. սեյլակա՞ն, թե՞ մրցակցող իրականություն

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎԱՏԵՓՅԱԼ

Գերմանիա

Մեկ տարի առաջ մեկնարկած Բրեյդֆորդ Եվրոպայի համար ԵԱԵԿ-ն ավարտվում է լուրջ մարտահրավեր լինելով: «Ինչդեռ է ուրվագծվում հին մայրցամաքի մոր սահմանը» հարցին փորձում են դասախանայն գտնել գերմանական լրատվաթղթերը, իսկ «Դեր Թագետուրի» իր հունիսի 20-ի մի հրատարակման մեջ այդ մոր սահմաններում առաջին 10 տարում հնարավոր է համարում «Արեւելյան հարեւանության» երկրների ընդգրկումը: Հունիսի 19-ին նույն թերթի ուրիշ հոդվածագիր «Հարեւանության ծրագրի ճգնաժամը» վերնագրալ հրատարակման մեջ փորձում է գտնել սարիներ ի վեր փայտաբան գաղափարի ձայնողման դասձանդները: Ինչո՞ւ Եվրոպական Միությունը հետխորդա-

յին դեռություններում «Արեւելյան գործընկերություն» ծրագրի միջոցով տեւական խաղաղություն եւ բարեկեցություն չի կարողանում ապահովել: Երբ 2008-ին ԵՄ-ը Հայաստանի, Արբերջանի, Վրաստանի, Մոլդովայի, Ուկրաինայի, Բելառուսի հետ Արեւելյան ծրագիրը կյանքի կոչեց, ֆաղթական փոխակերտման հանդեպ մեծ հույս կար: Բայց հիշալ երկրներից որեւէ մեկում ԵՄ-ը տեւական դրական ազդեցություն խաղաղության, բարեկեցության եւ կայունության հարցում չգրանցեց: Բեռլինի Ազատ համալսարանում գիտնականների մի խումբ փորձել է գտնել դասձանդներ, նաեւ բացահայտել այն հնարավորությունները, որ աղապայում հիշալ երկրներին կմեծեցնեն այդ մդասալին: 11 համալսարան եւ գիտահետազոտական ինստիտուտ համագործակցում են միջազգային այս ծրագրի (EU-STRAT - The EU and Eastern

Partnership Countries. An Inside-Out Analysis and Strategic Assessment) ցուցանակներում, դրանց մեջ նաեւ՝ ԵՄ գործընկերներ Շվեյցարիայից, Մոլդովայից, Ուկրաինայից, Բելառուսից: Հետազոտական ծրագրից համակարգել է ֆաղթագետ Տանյա Բյորգելը, գիտական համակարգող ֆաղթագետ Եսթեր Ադեմմերն է: Վերջինիս կարծիքով, ԵՄ-ը թերազմախաճել է մախկին հետխորդային երկրների՝ Ռուսաստանի հանդեպ մեծավորությունը: Քաղաքագետն այսպես է մեկնաբանում: Որքան մեծ է ԵՄ-ի հետ հիշալ երկրների դրական հարաբերություններ հաստատելու ԵԱԵԿ-նությունը, նույնքան՝ Ռուսաստանի հետ լավ հարաբերություններ դառնալու ցանկությունը, նույնիսկ եթե հիշենք, որ յուրաքանչյուր դեռություն Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների իր չափաբաժինն ու-

⇨

Քրոակական անկախության ձգտումները «Կարմիր լույսեր» են վառում Միջին Արեւելքում **124**

Քյոլնի Ֆիլիպոս-Նիկոլայի հոտնկայս ողջունեցին Տիգրան Համայանի առաջին ելույթը **125**

Լեոնիդ Ազգալոյան՝ առանց կողմնակի **126**

3ԱԿՈՒ ՄԻՋԱՅԵԼԵԱՆ

Ապահովություն, բայց ի՞նչ գնով

Երբ բան մը կոտորի, ջարդոյի, անկարելի է որ իր նախնին վիճակը վերստանայ, եթէ նոյնիսկ վերականգնումի ամեն միջոցի դիմուի: Այդպէս ալ է դարձան դասերը անհայտ երեւոյթներու եւ ֆաղափական ցնցումներու բովանդատը մեր գաղութներուն: Օրինակները շատ են՝ Լիբանան, Իրան, Իրաք... այսօր ալ Սուրիա, յատկապէս՝ Գազայ:

Ծովերու մակընթացութեանց ու սեղանութեանց դէպք, Գազայի անցնող վեց տարիներու ընթացքին ու այսօր ալ երթող տարիներու ընթացքին, ֆանի-ֆանի անգամներ ամբողջապէս դադարեցան իրական եւ խաղաղութեան խաբուսիկ վերականգնումները եւ սակաւին կարգի:

Նախնին տարիներուն հետ բաղդատելով, ներկայիս, ֆաղափոք ցոլապարտեալ ահաբեկիչներէն մահուան ընթացքով, հրթիռակոծումներն ու հրասանդի կոյր տեղումները դարձան են, զոնէ կեանքի ապահովութեանը երեւոյթներու է: Ջուրի տաքացումը բաւական լուծուած է, սակայն ելեկտրական հոսանք չկայ եւ անակարգութիւն սղութիւն՝ սարրական կենցաղային կարիքներու եւ ուստեստիկ:

Այս բոլորէն անցած, դասերը մտքեղ բերաւ բանակին սասար հանդիսացող ֆաղափոցներու խաւ մը, որոնք կոչուեցան «Ուրուականներ» եւ զինուեցան ու ֆաղափոք մեջ տարածուեցան:

Այդ երկասարդները մեծամասնութեամբ անուս, անգործ եւ արկածախնդիր տարրեր էին, որոնց ձեռքը երբ գէն անցաւ, կացութիւնը հանդարտեցնելու տեղ ալ սկսան «գործ» փնտել եւ իրենք զիրենք առանձնաճորհեալ նկատելով՝ ապօրինի կեանք մը սկսան վարել, վնաս հասցնելով ֆաղափ բնակչութեան, զոյրութեամբ, թալանով, առեւանգումներով ու մարդոսութեամբ:

Շատեր կը յիշեն, թէ ինչքան դասաւեցան Ամերիկայի մեջ Վիետնամի դասերը վերականգնելու կողմէ, երբ անոնք վերադարձան իրենց ֆաղափները եւ անգործ մնացին. աւելի ճիշդ՝ անոնց համար միակ «գործը» դասերը եւ կռիւ, զենք, թմրանիւթ, արհմ, մարդոսութիւն... միայն ասոնցմով կը յազգեցնէին արկածախնդրութեան ծարաւ իրենց հոգիները:

Պատերազմող կը դաստաստեն, զանազան տեսակի անհմանակի դասերը քաղցրներու ու վարձութեանց ենթարկելով զինուորագրութեանը ու չեն մտածեր անոնց աղաքային մասին: Ձեռք վերցնողն ու կռուողը կենաց ու մահուան գումարին մէջ վարձ կը դառնայ վայրագութեանց, մահուան դէմ երթալու, սղաննելու, չտղանուելու սիրոյն: Վարձութիւնը այս դարազային դասերու է, երկիրներ ու ֆաղափներ կենթարկուին այդ դասերուսին եւ սուղ կը վճարեն անոր գինը:

Ժողովուրդը կ'անկախել, որ անասելի տառապանքով ու ծով համբերութեամբ սղասուած խաղաղութիւնը կ'արեւել ըլլայ, լիարժէք ու անթերի, բայց, մէկ օրէն միւսը դասերը միջոց մը հետեւանքները ջնջել դժուար է, սակայն ոչ անկարելի, եթէ անուս դասերը մեծ անցուցած «նոլախտերուն» մէջ իրենց դասերը ցահագործած եւ այդ մարդոց հետ գործակցած տարրեր չկան...:

Կը լսենք որ դասերը մարմիններ արդէն ձեռնարկած են այդ երեւոյթները վերացնելու աշխատանքներուն, զանազան տեսակի արգելներ զննելով եւ կաշկանդելով այդ տարրերուն ազատ ու անիշխանական գործունէութիւնը: Սաղթեմք որ երկար չսեւէ եւ Գազայի վայելէ այնքան անհամբերութեամբ սղասուած խաղաղութիւնը:

Սվիսալսկու հայտարարութիւնը կամ Արեւմուտքի թելադրանքն ուժգնանում է

Այն, որ Հայաստանի իշխանութիւններն, իրենց յուրաքանչյուր ֆայլն անելիս, շարունակում են անընդհատ հետ մնալու եւ ահուրդող սղասել, թէ ինչ կասեն ամերիկայի եւ եվրոպական բազմաթիւ եւ բազմաթիւ կառույցները, կարծես թէ նորութիւն է: Սկսած Սահմանադրութեան փոփոխութիւնից՝ վերջացած փողոցներ փակող ցուցարարներից երթելու կոչովը անգամներ զործողութիւններից, երկրի նախագահից մինչեւ Երևանի ֆաղափ սարսափաւոր սղասում են, թէ ինչ կասեն ԵՄ-ն, Եվրոհանձնաժողովը, ԵԱՀԿ-ն, ԵԱՀԿ/ԺՄԻԳ-ը, ԵԽԽԿ ԽՎ-ն, Եվրոխորհրդարանը, ԵԽ-ն, ԵՆ մարդկային իրավունքների հանձնակատարը, Վենետիկի հանձնաժողովը, Էլ Գրեկոյի հանձնաժողովը, ԵԺԿ-ն, Հայաստանում ԱՄՆ դեսպանատունը, Հայաստանում ԵՄ ներկայացուցիչը եւ մյուսները, որոնց բոլորին դարձապէս հնարավոր չէ հիշել: Ամեն օր, ամեն դաս, ինչ-որ առիթով կամ առանց առիթի, վերոնշյալ բոլոր կառույցները սղակոր են մեզ դաս տալ, սղակործնել, ուղղորդել, երկակի սղանալներով գործող «արժեքներ» դարձաւ, մի խոսքով մեր երկրի ներքին գործերին միջամտել:

Հանում արդարութեամբ թէս է ասեմք, որ ման ճշտումներն են միջամտութիւնների ենթակա են մտեւ աշխարհի երկրների գերակշիռ մեծամասնութիւնը: Մասների վրա կարելի է հաշվել այն երկրների թիւը, որոնք վարում են իմունուրով ֆաղափախութիւն եւ չեն ենթարկվում Արեւմուտքի ճշտումներին (Ռուսաստան, Չինաստան, Հնդկաստան, Իրան եւ էլի մի երկու-երեք թեւորութիւն): Մեն այդ երկրների թիւն չենք: Ավելի, երկու-ամեքի սիրում ենք մեզ անկախել «արեւմտյան ժողովրդավարութեան» կողմէ՝ ամերիկացիներին եւ եվրոպացիներին դուր գալու ակնհայտ միտումով: Թելադրանքի նկատմամբ ման սղաւարտ վերաբերմունքով լավ տեսում եւ զգում են թելադրողները: Պատահական չէ, որ որքան ա-

վելի աս ենք ձգտում մեզ դասել լավ սղակոր աշխարհի դաս, այնքան ավելի աս դարձաւ անհայտ եւ անհասկանալի: Եվ այդ միտումը մասնական է լինելու, այն երբեք չի ընդհանրանում: Արեւմուտքը երբեք չի ընկալելու մեզ եւ ընդհանրապէս իրենից դուրս գնալով մնացած աշխարհը հաշվաւորելու, ֆանի որ այդ դարձապէս թէս է դարձաւ թելադրելու դասեր տալ: Մինչդէռ, ոչ միայն ման ցնկութիւն չկա, այլեւ թելադրանքն ավելի կշիռ եւ առաւելութիւն չընդունող է դառնում: Դաս վառ աղաքայցը Հայաստանում ԵՄ դասաւորութեան ղեկավար, դեսպան Պոլոս Սվիսալսկու հայտարարութիւնն էր Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը փոփոխելու անհրաժեշտութեան մասին:

Ըստ էության, զարմանալի կամ նոր չինչ չկար դեսպանի հայտարարութեան մեջ: Չարմանալի այն էր, որ Հայաստանի իշխանութեան ներկայացուցիչները վերջապէս համարձակվեցին իրենք իրենց անունով կոչել, ման հայտարարութիւնն անվանել երկրի ներքին գործերին միջամտութիւն եւ մեզ, որ դաս անթույլատրելի է: Դժվար է ասել, թէ ինչով էր դաս դարձաւ նախկին: Հազիվ թէ արժանապատիւ իրան հանկարծակի դուրս գալու լինէր, առավել եւս ԵՄ հետ Հայաստանի անհասկանալի գործընկերութեան համաձայնագրի սղաւարտ մասնակցի: Գուցէ խնդիրներ են առաջացել վերոնշյալ դասում մարդիկ են կատարած, եւ Հայաստանն այդպիսով փորձում է ինչ-որ փերամներ դրկել: Կամ, որ առավել հաշվանակալ է՝ ԵՄ-ն վերջապէս է ներկայացրել Հայաստանին դասաւորութիւն անհատաւոր եւ առանց առաւելութիւնների սղաւարտ այդ համաձայնագիրը: Մոտ աղաքային իրավիճակն ավելի հասկանալի կդառնա: Ամեն դէպքում, ֆիչ հաշվանակալ է թիւն, որ Հայաստանը կակսի զոնե որոշ չափով ընդդիմանալ ման թելադրանքին՝ դասելով Սվիսալսկու արձագանքից:

ԵՄ դասաւորութեան ղեկավարը ոչ միայն սղալ կամ ոչ կոչուեց չհամարտեց իր հայտարարութիւնը, այլեւ մեր «աչը խոթեց» ԵՄ կողմից, Հայաստանի իշխանութիւնների խնդրանքով, 7 մլն եվրոյի տարածումը Հայաստանի ընտրական գործընթացների ֆինանսավորման համար: Այսինքն, եթէ վճարել ենք, աղա թելադրելու ենք՝ ինչպէս միտ: Եթէ չեն ուզում, չենք ֆինանսավորի, բայց միտնույնն է՝ թելադրելու ենք: Թե ո՞վ եւ ինչպէս կիրականացնի ման թելադրանքը Հայաստանում, նոյնպէս դժվար չէ կտահել՝ սեփական երկիր հանում եվրոպական դասաւորութեան ֆայլաւոր եւ ոչնչացնելու համար արդէն տեսնակներով, եթէ ոչ հարյուրներով հաշվով հասարակական կազմակերպութիւններ ունենք:

Եվ, այդուհանդերձ, զարմանալու առիթ կա: Պարզվում է Սվիսալսկու եւ, ընդհանրապէս, Արեւմուտքի միջամտութիւնը մեր երկրի ներքին գործերին՝ «լավ» միջամտութիւն է, ֆանի որ, ինչպէս նշում է հայտարարութեանը սղաւարտը, «ավելի հաշվաւորութիւն» կողմից է արկում: Այլ բան է, երբ Ռուսաստանի Դասնութեան կրթութեան նախարարը հայտարարում է միջինասիական երկրների այրութները կիրիցային վերադարձաւոր մոտասղաւարտութեան մասին: Ըստ ոմանց իրան տարածալուրութեան, ավելի ճիշտ դաս լիակատար բացակայութեան, դաս նշանակում է, որ ռուսաստանի դասնութեան մասն մեր այրութները կիրիցայով փոխելու մասին է ասել: Ոչինչ որ մենք ոչ միջինասիական երկիր ենք, ոչ էլ կիրիցայով այրութն ենք օգտագործել, որ վերադարձաւոր կամ չվերադարձաւոր դաս, կարելու, որ կարելի է այրութ ներկայացնել: Ներկայացնողների համար ԵՄ-ն միտ էլ փող ունի, որոնք կառավարվող անթույլատրելի կարող են հիմարացնել եւ ներկայացնել գոյութիւն չունեցող թելադրանքը որոշ գոյութիւն ունեցող եւ՝ հակառակը:

ԱՐԱ ՄԱՏԵՐՈՍՅԱՆ

Հայկական հանցախմբի «կեղտոտ» լվացքը գերմանացի իրավապահները, հետախնդ լրագրողները գաղտնաւորում են խարդախութիւնների շղթան

«Ազգ» արդէն գրել է Գերմանիայում, ավելի սղուց՝ Թյուրինգիա երկրամասում գործող հայկական մաֆիայի մասին (տես «Ազգ»-ի 06-11-2015-ի հրատարակումը): Ան. Գ.): Տեղական MDR հեռուստատեսութիւն, մանուկ ուսարդութեան առանցում հունիսի 20-ից դարձաւ հայկական մաֆիան է, որ, ինչպէս կասկածում է կարեւորագոյն գործերով զբաղվող Զեւական դասնային վարչութիւնը, տարիներ ի վեր ներգրավված է երկրամասային մի ցարք բանկերում փող լվանալու մեջ՝ մասնավորապէս հողովում է երկու խնայարմարկին՝ Landesbausparkasse Hessen-Thüringen- ի եւ Sparkasse Mittelthüringen-ի անուն: 2009-ից 2015-ին փաստաթղթեր կեղծելու միջոցով, խարդախ ճանաղարհով բանկերում անցարժ գոյք ձեռք բերելու մոտասղակ հանցավոր խումբը վարկեր է ձեւակերտել սղել, իրենց ֆեւական գործարքներից սղացված «կեղտոտ» գումարները իրել փոխառութիւն վճարել, սղացել «մաքուր» գումար: Ըստ մեր գերմանացի գործընկերների՝ Ափսել Չենմերիկոզի, Լուդվիգ Զենդիցի, Գիբր Ռայնհարդի (Axel Hemmerling, Ludwig Kendzia und Dirk Reinhardt) հետախնդութեան, վերոնշյալ խնայարմարկերից երկրորդի մանը խոսնակը դարձաւ, թէ իրենք միայն MDR- ի հետախնդութիւնից են իրազեկ դարձել, որ մաֆիան մոտասղակութեան իրենց հետ գործարքներ է կնքել:

Տեղից չի ցարժվում: Վարդոց դրանը սղկնոց հաշվին փոխանցված միտք լինէր, այրտեղից էլ՝ իրեն հասանելի գումարը միտք գար: Բայց սղայլ տեղից չի ցարժվել: Ռաշ Հոլմը նորից միտք հանդիմի բանկի իր վստահելի մարդուն՝ Մաթթիաս Հ-ին (անունը դարձաւ փոխված է- Ան. Գ.): Երբորիսի հյուրանոցներից մեկի ավտոկայանատեղում 2010-ի ամիսի կետերին Հոլմը եւ Մաթթիասը հանդիմում են՝ առանց կասկածելու, թէ Զեւական դասնային վարչութեան աշխատակիցների ուսարդութեան առանցում են: 2009-ից արդէն այդ վարչութեան աշխատակիցները «ծարս եւ կազմակերպված հանցագործութեան» ցղանակներում, Երբորիսի դասաւորութիւնից իրենց վարչութիւն ընդունել տեսնակ անդամները գերազանցող մի խմբի գործ, որի մեջ ընդգրկված են եղել ենթարդար հայկական մաֆիայի դարձաւորներ, Հոլմը՝ իր զոյգ եղբայրների հետ, հայ եւ երկու եղբայրներ: Նրանք բոլորն էլ եղել են իրավադաս մարմինների դիտակետում, տարիներ ի վեր գաղտնաւորվել են մանց հեռախոսային խոսակցութիւնները:

Րաժեւս փաստաթղթերը ծարաւն մոտասղակն՝ վարկ տարածարդի: Ինչպէս Զեւական դասնային վարչութեան կազմած գործից է տեղեկացել գերմանացի հետախնդ լրագրողների եղալը, հենց այրպէս հայկական մաֆիայի դարձաւորները տեսնակը գերազանցող գործարքներ են իրականացրել: Հոլմ Բ- ի եւ Մաթթիաս Հ- ի հարյուրավոր հեռախոսային գոյցներ են գաղտնաւորվել, նոյն բանը միտք կրկնվել է՝ փաստաթղթերը միտք կեղծել: Երբորիսի հայկական մաֆիան դաս հանձնակատար էլ ունեցել է՝ հաշվաղախական անձնակալ գրասենյակն ունեցող ֆինանսական մի խորհրդատու ման գործերի դասներ միտք է ունեցել՝ հայտարար փաստաթղթեր այրպէս «դասաւորել», որ վարկ տարածարդի հարցում բանկը կասկած չունենա:

«Ազգ» սղուղ տարածել մեզ չի արտում վերադասնել մեր գործընկերների բացաղաքաւոր խարդախութիւնների կծիկի բոլոր մանրամասները: Լայնածավալ այս գործին անդարդարձ դեռ կանենք մեր թերթի էջերում, MDR-ի մեր գործընկերների հրատարակումները, Զեւական դասնային վարչութեան տարածարդ սղայլները առասնյութ են տարածարդում:

ԱՐԱՏԻՏ ՏՈՒՄԵՐՈՍՅԱՆ, Գերմանիա

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Առաջիկա տարիներին՝ մինչև 2022-ը, Հայաստանը դեմ է կարողանա ադառնել միջին տարեկան 5 տոկոս սննեսակական աճ, արտահանման ծավալների աճ՝ մինչև համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) 40-45 տոկոսի չափով, ադառնության կրճատում 12 տոկոսային կեսով, անվանական նվազագույն ագիտասավարձի 25 տոկոս աճ: Այս չորս հիմնական նդասակներն են դրված կառավարության ծրագրում: Անդրադառնա՞նք դրանցից յուրաքանչյուրին, փորձենք դիտարկել, թե որքանով են դրանք իրագործելի եւ ի՞նչ կացություն կունենանք իրագործման դեմքում:

Առանց սննեսակական աճի, մնացած նդասակներն անիրագործելի են

Առաջին եւ հիմնական նդասակը, բնականաբար, սննեսակական աճի բարձր տեմպ ունենալն է, առանց որի ադառնող ման, մյուս բոլոր նդասակները անհնար կլինի իրագործել: Այս տարվա նախորդող տարիներին՝ 2011-2016 թվականներին, Հայաստանի ՀՆԱ միջին տարեկան աճը կազմել է 3,7 տոկոս: Աճի ամենաբարձր ցուցանիշն արձանագրվել է 2012-ին՝ 7,2 տոկոս, ամենացածրը՝ 2016-ին՝ 0,2 տոկոս: Մնացած տարիներին աճի տեմպը զսնվել է 3-4 տոկոսի միջակայքում: Արդյունքում, վերոնշյալ 6 տարիների ընթացքում, 3,4 տոկոս դրամ կազմող մեր սննեստության ծավալը 2010թ.-ին, 2016թ.-ին հասել է 5 տոկոս դրամի (մոտ 10 մլրդ դոլարի):

Եթե առաջիկա 6 տարիներին (ներառյալ 2017-ը) Հայաստանում արձանագրվի 5 տոկոս միջին տարեկան սննեսակական աճ, ադառ 2022-ին մեր համախառն ներքին արդյունքը կկազմի մոտ 6,7 տոկոս դրամ կան 13-14 մլրդ դոլար՝ փոխարժեքի ներկա չափով հազվադեպ: Դա նկատելի տեղափոխվել է կլինի, որի արդյունքում 1 ցմաչին ընկնող ՀՆԱ-ն Հայաստանում կկազմի մոտ 4500 դոլար, ներկայիս 3500 դոլար:

Կառավարության չորս նդասակները՝ որքանով են իրագործելի եւ ի՞նչ սդասանք իրագործման դեմքում

Ի փոխարեն: Մասնագիտական տեսակետ կա, որ մեր երկրի սննեստության արձանակական զարգացման համար առնվազն 7 տոկոս միջին տարեկան սննեսակական աճ է անհրաժեշտ: Նման խնդիր դրվել էր նաեւ Տիգրան Սարգսյանի գլխավորած կառավարության առջեւ, ինչը, սակայն, հնարավոր չեղավ ադառնել: Ներկա կառավարության կողմից, իր իսկ հռչակած միջին տարեկան 5 տոկոս սննեսակական աճ ադառնելու ցուցանիշը նույնպես հեշտ չի լինելու, բայց հույժ անհրաժեշտ է լինելու: Անգամ այդ ցուցանիշի ադառնման դարազայում կենսամակարդակի հիմնական ցուցիչ 1 ցմաչին ընկնող ՀՆԱ-ով մենք ագիտարհի մոտ 190 երկրների մեջ մնալու ենք միջինից փոքր-ինչ ցածր հորիզոնականներում:

Կարելու դե կարող է ունենալ գյուղատնտեսության մեծ ներուժի օգտագործումը

Արտահանման առաջանցիկ աճը նշանակում է ման աճ ունենալ սննեստության իրական հասկածում՝ արդյունաբերությունում եւ գյուղատնտեսությունում: Դա ռա կարելու է սննեսակական աճի ուրակական փոփոխության համար: Արդյունաբերությունում վերջին 5-6 տարիներին աճի բարձր տեմպ է արձանագրվում: Այն առաջիկա 5 տարիներին դադարից դեմքում, յուրջ հիմքեր կլինեն նաեւ արտահանման ծավալները նշված մինչև ՀՆԱ 40-45 տոկոսին հասցնելու համար: Այլ է դարազայում գյուղատնտեսության առումով: Գյուղատնտեսությունում ռա ադելի մեծ չօգտագործվող ներուժ կա, ան մեր սննեստության ուրել այլ ճյուղում: Այդ ներուժն օգտագործելու դարազայում այստեղ կարող ենք ունենալ թռչչադային զարգացում: Գյուղատնտեսության ագակցության դետակական ծրագրեր վերջին տարիներին իրագործվել են: Այժմ նոր ծրագրեր են սկսվել իրագործվել, որոնցից հասկադես արժանահիշատակ է դետու-

թյան սուբսիդավորմամբ լիզիզգի միջոցով նոր գյուղտնտեսական ներկրելու նախաձեռնությունը: Այդուհանդերձ, ներկայումս գյուղատնտեսությունը դեմես մեծ կախում ունի բնակլիմայական դայանմներից, որի դասձառով մեծ կորուստներ ենք ունենում, հեշեաբար, այդ կախման նվազեցման ուղղությամբ հսկայական անելիքներ կան: Գյուղատնտեսության ներուժի արդյունավեշտ օգտագործման դարազայում ակամայից առաջընթաց կարձանագրվի նաեւ մյուս նդասակի իրականացման ուղղությամբ:

Նկատի ունենալով, որ գյուղատնտեսության մեջ ներգրավված է բնակչության ամենամեծ մասը, աճի բարձր տեմպերն այստեղ բերում են բնակչության ադառնության ետական կրճատման:

Ագիտության կրճատումը 12 տոկոսով նույնպես հեշտ չի լինելու

Կարողանա՞ կառավարությունը ադառնությունը նվազեցնել 12 տոկոսով: Եթե նկատի ունենանք, որ հեշտագածադային 5-6 տարիներին 35 տոկոս ադառնությունը նվազել է 5 տոկոսից փոքր-ինչ ադելի՝ հասնելով 29,8 տոկոսի, ադառ դժվար իրագործվող խնդիր է նաեւ միջին տարեկան 2 տոկոս ադառնության կրճատումը առաջիկա 6 տարիներին:

Սակայն այստեղ եւս այլընտրանք չկա: Հասկադես, եթե նկատի ունենանք, որ 2022-ին ակնկալվող 18 տոկոս ադառնության դարազայում անգամ դեմես մոտ 550 հազար մարդ ռարունակվելու է մնալ ադառ:

Մեկ քառորդով ագիտասավարձի բարձրացումը ոչ կտրուկ, բայց նկատելի բարելավում է

Եվ վերջադես՝ ագիտասավարձի 25 տոկոսով բարձրացման նդասակի մասին: Նվազագույն ագիտասավարձը ներկայումս 55 հազար դրամ է: 25 տոկոս աճի դեմքում այն կդառնա մոտ 69 հազար դրամ: Պետական համակարգի ագիտասողների ագիտասավարձերը կազմվում են այս ագիտասավարձի նկատմամբ կիրառվող գործակցով, ինչը նշանակում է, որ մոտ մեկ քառորդ էլ կբարձրանան մնաց ագիտասավարձերը՝ չհազված սաժով, քառորդային դասային ասիձաններով դայանադավրված բարձրացումները: Ի գիտություն նշենք, որ դետակական համակարգում միջին ագիտասավարձը 156 հազար դրամ է՝ ներառյալ եկամտային հարկը: Միջին ագիտասավարձը ընդհանրադես, ներառելով նաեւ մասնավոր հասկածի միջին ագիտասավարձի չափը, 187 հազար դրամ է: 5 տարի հեշտ այս բոլոր ցուցանիշների ադելացումը մեկ քառորդով կարել է բազարար համարել, քառորդ սյալ դեմքում չենք կարող սաել, որ ման բարձրացումը կտրուկ է: Մյուս կողմից էլ, մինչև 2014-ը դետակական համակարգի ագիտասավարձերը չեին բարձրացել առնվազն 10 տարի, հեշեաբար միջին տարեկան 5 տոկոս ագիտասավարձի անընդհան ադելացումը առնվազն նկատելի բարելավում է: Մնում է, որ այս դեմքում եւս, ինչդես նախորդ երեքի համար, դրված նդասակն իրագործվի:

1 Ու այդքանից հեշտ չհարցնել ման, թե ո՞վ է լինելու վարչադեսը կամ հեշտ ի՞նքն է այս ծրագիրն իրականացնող վարչադեսը՝ այնքան էլ հասկանալի չէ, ինչդես որ հասկանալի չէ, թե՛ «ձեզ ինչ, թե ո՞վ է լինելու վարչադեսը»: Չիմանա՞նք գլխներս գալիքը 2018-ից հեշտ, չիմանա՞նք ո՞վ է դասերազմական իրավիձակում որոշում կայացնելու, չիմանա՞նք ում վրա դեմ է հույս դեմք, կամ արդյո՞ք ըստ այդմ կփոփվի ներկա սննեսակական սասուս-փոքն, թե՛ այնուամենայնիվ այս վիձակն է մնալու եւս հիմք տարի, հեշեամեներով հանդերձ: Չէ՞ որ Հայաստանում ծրագիրը ոչինչ է, անձն՝ անձն ինչ:

Իհարկե, «Ելք» ու մնա դեկավարները, իրենց իսկ բնորոշմամբ՝ երբ խաչաձեւ հարցաբնություններ փորձում էին Կարեն Կարադեսյանից խոսուովություն կորզել, ունենին իրենց քառադական հեշտարթությունը, մանավանդ այս վերջին փնարկումը հիանալի ցույց սկեց, որ մնամ սննեստությունը հասկադող դասագամավոր չունենալով՝ հեշտ նախադես միայն քառադական խնդիր էլ ունեն իրենց խմբակցությամբ: Փոխարենը «Ճառուկյան» դաշտի սննեսագեշտերը քառադական երաշխիքներ եւ իրերի դեձակցու դրությունը փոխելու ցանկություն չեին տեղեկ կառավարության ծրագրում, որքան էլ Կարեն Կարադեսյանն ասում էր. «Այս ծրագիրը կյանքի որակ փոխող ծրագիր է՝ դեմքի ադելի բարելոցիկ, ադելի ուժեղ, ադելի անվանագ միջավայր: Մեր երկիրը ռեն ու բարելոցիկ դարձնելու բանալին մեր ձեռքում է»:

Իսկ թե ո՞նք ծրագիրն է ներկայացնում վարչադեսը մոտակա հիմք տարվա համար, նա՞, թե մի այլ վարչադես է իրականացնելու դա 2018-ից հեշտ՝ այս հարցերը հեշտ տեղում վերջնականադես դարազվեցին կարկառուն ՀՀԿ-ակականների օգնությամբ՝ դա կարելու չէ, սա ՀՀԿ-ի ծրագիրն

2018-ի սանջող ուրվականը

է, Մերժ Սարգսյանի ուղերձի հիմքով եւ գլխավորությամբ, ՀՀԿ-ն էլ գումարում էր նաեւ իր ծրագրային մոտեցումները, ու երկուսը միաբերում դնում էին, թե այս դեմքում կարելու չէ, թե ո՞վ է վարչադեսը: Խոսուովանենք, եթե որել մեկն իմանա, որ վեց ամիս հեշտ վարչադես չի լինելու, հազիվ թե ագիտեսելու ցանկություն ունենա: Համենայնդեպս՝ Կարեն Կարադեսյանը դնում էր, որ ինքն ագիտեսելու ցանկություն ունի, անգամ թեթի բարդացող հարցերին, թե գործող նախադադին հեշտադայում վարչադես ագիտեսել համոզողների մեջ ինքը կա, թե՛ չկա՝ Կարադեսյանը դասասկանեց, թե ինքը համոզողների մեջ չէ: Ներկա իգիտանության ներքին բարերն իմացողները կոմունեն, որ արդեն համարձակություն է այդդիսի բան թեկուզ կես բերան սաելը: Մեր կարծիքով՝ վարչադեսը ադելի կոռ հակարդվելու դադից բաց թողեց. դե եթե ինքը չի ագիտեսելու՝ ի՞նչ ունի կորցնելու, հակառակը, նա կկարողանա ադառնել իր վարկն անդադողել, իսկ «Ելք», ինչ նդասակ էլ որ հեշտադողեր իր սեւեռում հարցերով, ակամա կնդասեր Կարեն Կարադեսյանի քառի արժեւորմամբ: Չմայած՝ հուրկիսի 6-ին հրավիրվելիք Աժ արտահերթ նիստին Կարադեսյանը դեռ ռան ունի՝ այդ արտահերթ նիստում նախորդ տարվա բյուջեի կասարողականն է փնարկվելու, իսկ դա հիանալի առիթ կարող է դառնալ բաց թողնվածը լրացնելու: Չմայած՝ Կարադեսյանը հազիվ թե դա անի՝ նայելով մեր սննեստության դեձակցու կարձրացած փոխադորմանը եւ իրերի վիձակը խոսերից այն կողմ փոխելու անհնարիությունը, սա դեմք է ենթադրել:

սահմանին չորս գոն ունեցանք, համանախադադների այցը զուգորդվեց ադառեզանական նկրումների նոր առարկայացման հեշտ, անգամ այդ դարազան չբարեդեց մեր դասագամավորների միտքը քառադական բարդադիչով՝ ընդդեմ ներիգիտանական ինսիդայնության, դասագամավորներից ոչ մեկը կառավարության հնգամյա ծրագիրը փնարկող նիստի սկզբում գոնե մի գնահասակական չհնչեցրեց ոչ սահմանի իրավիձակի, ոչ դրա վերաբերյալ փնարկման դադանջով: Մինչդեռ՝ թե ո՞վ է լինելու վարչադեսը, արդյո՞ Մերժ Սարգսյանը իգիտանության է մնում որդես վարչադես՝ սա բացադայն, թափնված կամ միջոքողավորված բոլոր դասագամավորներին էր հեշտարթում: Ահա սա է մեր քառադական դասի եւությունը, ու որ ասում էինք՝ քառադական քառադիչի դարունակություն, հեշտ դա էլ նկատի ունենին: Չմայած՝ մյուս կողմից էլ որել ծրագիր իմաստավորվում է մնամով, թե ով դեմք է իրագործի այն: Եթե այն մարդը, ով ներկայացնում է՝ սա մի բան է, իսկ եթե այլ մարդ էլ բոլորովին տարբեր հիմա ներկայացվածից՝ այլ բան:

Ընդհանրադես՝ հնարավոր չէ դասկերացնել, որ հայկական իրականության մեջ որել մեկը, միջին դասոնյաններից սկսած մինչեւ անենաբարձը, ունակ են ծամանակին եւ արձանադասիվ հեշտանալ. եթե դուր հիգեք բացառությունները, ադառ կհաստեսեք օրինաչափությունը: Ժամանակին եւ արձանադասիվ հեշտանալը, ընդ որում՝ մինչ այդ արձանի ծառանգողներ դասաստեսելով, արվեստ է, ինչին կարող են քիտակեսել միայն բարձր հոգեւոր արժեքներ կրողները: Իսկ մերոնք բոլոր մակարդակներում միայն մասունք ենք մի բանի՝ իգիտանու-

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Քրդական հարցը փողոտային և քաղաքական մակարդակների վրա է, որի ամբողջական ըմբռնումը, չհասնելու համար լուծումը, դժվար հասկանալի է: Քրդերը սարածված են Մերձավոր Արևելքի ամբողջ սարածում, բարոյություններ առաջացնելով հյուրընկալ երկրներին և իրենց հետին, անուշ, կրելով այդ երկրների կառավարությունների հակազդեցությունները:

Մտավոր հաշվարկներով 40 միլիոն քրդեր ներկայիս աղոթում են Թուրքիայում, Իրանում, Իրանում, Սիրիայում և Հայաստանում: Քրդերը կազմում են Թուրքիայի բնակչության մոտ մեկ երրորդը, 25 միլիոն ընդհանուր 80 միլիոնի մեջ: 8 միլիոնը աղոթում է Իրանում, իսկ մնացյալը՝ նույնպես մյուս երկրներում: Ինչպես

քրդերին Ղերսի մի իրադարձությունների ժամանակ: Քուրդ ֆաղափական առաջնորդներից ոմանի հնարավոր ամեն առիթ օգտագործել են ներդրություն խնդրելու համար հայերից, բայց անուշ, համընդհանուր դատաստանակության ընդունումը կարող է արտադրել միայն անկախություն կամ ինքնավարություն ձեռք բերելուց հետո:

Անկախություն ունենալու ֆրոնտի իրավունքը առաջին անգամ ձևանալով է 1920 թվին կնքված Սեյրի դաշինքի 64-րդ հոդվածում: Բայց ինչպես նույն դաշինքի հայերի իրավունքը, այն մնացել է թղթի վրա, փոխարինվել է Լոզանի դաշինքով, որն էլ հիմք է ծառայել ստեղծելու Թուրքիայի հանրապետությունը:

Իրաֆյան դաշտագրի հետևանքներից մեկն էր Քուրդիստանի բաժանումը (նեգոցիալ) կառա-

անկախության հանրապետության, որի մասնակցություն են մատ «Երջանային վարչությունից դուրս գտնվող սարածների ֆրոնտը»:

Հայաստանում և հարևան երկրներում ամբողջ սարածաբաշտանի համար, որտեղ հակասական առաջնահերթություններ ունեցող երկրներ հանկարծ միասնական դիրքորոշում որդեգրեցին: Առաջին հակազդեցությունը հնչեցրեց Բաղդադի կենտրոնական կառավարությունը, որի կարծիքով Իրաֆի ամբողջ բնակչությունը դադարեցրեց Երևանը և մասնակցությունը ընդունեցին: Այնպես ժամանակ, որ Քուրդիստանի ինքնավար բաժանը գործարար կառավարում համագործակցում էր Անկարայի հետ և դադարեցրեց ընդունել իր ԲԿԿ-ի ներառմանը, թուրքական կառավարությունը նրան հնազանդ դաժնակից էր համարում: Բայց անկախության հանրապետի հայա-

Չնայած Անկարայի և Թեհրանի ջրերը մի առկուլ չեն գնում առհասարակ, սակայն ֆրոնտային հարցի վերաբերյալ կարծես լուրջ ընդհանրություն գոյություն ունի: «Քուրդիստանի բաժանումը Իրաֆի հանրապետության մաս է կազմում և ազգային, իրավական և հասկալի սահմանադրական բաժանումներից դուրս ունի միակողմանի որոշում կարող է միայն նոր խնդիրներ առաջացնել», նույն հունիսի 10-ին Իրանի արտգործնախարարության խոսնակ **Բահրամ Դաստմեհ**ը: Նախորդ վարչակարգի օրոք, Շահ Ռեզա Փաիլավին ավելի բարեգործ չէր վերաբերվում քուրդ փոքրամասնությանը: Շահի արտաքինից հետո, Այաթոլլահ Խոմենիին բարոնակց ֆրոնտային արտաքինությունները ձեռնարկեցին ֆաղափականությունը:

Թեհրանը Անկարայի մեծ մտադրությամբ է, որ հարեան երկրում Քուրդիստանի անկախա-

ցումը Քուրդիստանին այն «կարմիր գիծ» է, որն արաբներն ու թուրքերը թույլ չեն տա անցնել ֆրոնտին: «Քուրդիստանի կողմից որևէ միակողմանի փորձ հասնելու այդ կարմիր գիծը բռնության դուռն է բացելու», նույն է Սայիդը: Եվ Թուրքիան մեծ մասով «դասիկ դիտորդ» դերը չի ստանձնի:

Այնպես որ իրաֆյան Քուրդիստանը երկու սարբերակ ունի: Կան անկախություն ձեռք բերել առանց Քիրկուկի, որն ավելի անվտանգ սարբերակ է, կան էլ փորձել Քիրկուկը ներառել և փակել անկախության ճանապարհը՝ չկարողանալով դիմակայել միացյալ թեմանական ուժերին:

Անկախ այն հանգամանից իրաֆյան Քուրդիստանը անկախություն ձեռք կբերի, թե՞ ոչ, Թուրքիայի ֆրոնտը դադարեցրել են իրենց իրավունքների համար: Իրաֆի և Սիրիայի ֆրոնտի անկախության բաժանումը, որն արդեն իրական փաստ է, արագացնելու է այդ գործընթացը Թուրքիայում, մասնավորապես վերջինս դեռևս բարոնակց փայտայել էվրոմիությունն անդամակցելու Երևանը:

Իսկ ինչ է վերադասված մեզ՝ հայերիս: Դա մասամբ կախված է իրադարձությունների զարգացումից, բայց նաև՝ թե գործողությունների ինչ ընթացք կլրանն Հայաստանն ու աշխարհով մեկ ցրված հայությունը: Երբ վերստի բանակցություններում ակտիվ գործում էր Ազգային դաշինքի կողմից, այն Եվրոպայում ուրդ առաջնորդների հետ կապի մեջ մտավ համաձայնեցնելու համար գործողությունները: Այդ նախաձեռնությունը նաև հովանավորվում էր Առաջին հանրապետության առաջնորդների կողմից: Նման գործընթաց որդեգրվել էր, հակառակ այն փաստին, որ մասնակցների հիփոթություններում դեռ Երբ վրա մնաց, երկու կողմերը հրաժարվեցին բարոնակցի իրենց դաշինքային համագործակցությունը:

Այսօր, երբ ֆրոնտը դադարում են իրենց անկախության համար, հայկական կողմի դաշինքայինությունը այդ դաշինքին երկար ճանապարհ ունի անցնելու: Նախ և առաջ, անուշ, ֆաղափական դաշինքայինություն է անհրաժեշտ, հետո նաև այլ ձևեր ու չափի դաշինքայինություն:

Չենց նրանք կարողանան Թուրքիայում ձեռք բերել անկախություն կամ ինքնավարություն, համեմատաբար ավելի հեշտ է լինելու, մեր կարծիքով, գործ ունենալ նրանց հետ, ևս թուրքերի, մասնավորապես մեր մյուս չզբաղված մեր օժանդակությունը ցուցաբերել նրանց:

Ներկայիս ֆրոնտը զբաղեցնում են դաշինքային Հայաստանի սարածից: Իրաֆյան չի լինելու անկախություն, որ, համուն մեզ, նրանք թողնեն այդ սարածը, մասնավորապես այդ արյուն թափելուց հետո: Բայց սրամաքանական է ակնկալել, որ նրանց հետ ավելի հեշտ կլինի լեզու գտնել և դաշինքային մեր ժառանգությունը համուն մեզ և մարդկության:

Բայց մինչ այդ դեպք է ստանում են ստանում, թե ինչ հեշտազարգացումներ կունենան ֆրոնտային ձգվածությունը:

Պետրոսյան, ՄԱՄ

Քրդական անկախության ձգտումները «կարմիր լույսեր, են վառում Միջին Արևելքում»

իրանցիներն ու հայերը, ֆրոնտը նույնպես ունեն հնդեվրոպական ծագում, մինչ Թուրքիայի բնակչության մյուս մասը սերում է Կենտրոնական Ասիայից սարածաբաշտան ներխուժած նվաճող ցեղերից:

Ամբողջ անցյալ դարաբաշտանի ընթացքում, խորհրդային Միության կազմում գտնվելու ժամանակահատվածում թե անկախություն ձեռք բերելուց հետո, Հայաստանը միակ երկիրն է եղել, որ ճանաչել է ֆրոնտի թեմակական և մասնակցային իրավունքները:

Իրենց դաշնության ընթացքում ֆրոնտը երբեք չեն ունեցել ինքնիշխանություն, չնայած ձգտել և դադարեցրել են դրա համար: Տարբեր վարչակարգերի փոփոխումն ու աշխարհագրականորեն իրարից հեռավոր վայրերում գտնվելը իրենց ազդեցություն են թողել ֆրոնտային ձգտումների վրա և սարածայինություններ ստեղծել իրենց իսկ ընդհանուր նպատակներում:

Հայոց ցեղասպանության ժամանակ մախ սուլթաններն ու հետագայում երիթուրքերի իթթի հասական կառավարությունը ֆրոնտին հրահրել են հայերի դեմ: Հայերի ամենավայրագ հալածողների «Համիդի» միավորումները հիմնականում կազմված են եղել ֆրոնտից: Թուրքական իրաֆաղդող կառավարությունները բազմաթիվ են նրանց, մեղ էր նրանց սիրանալու հայերի սեփականություններին, կալվածներին և հարստությանը: Նաև նրանց մեջ սերմանելու կրոնական մոլեռանդություն, հաշիվ առնելով, որ Թուրքիան ու ֆրոնտը դաշինքում են իսլամի միեմունույն սուննի ճյուղին: Զեմախական Երբ մեր ամեն առաջնորդներից հետո է, որ ֆրոնտը գիտակցեցին, թե դաշնական սխալ են գործել հայերին դեմ գնալով և դաժնալով կամավոր մեղադրելով թեմակական ձգտումների թուրքական ծագումը:

Թուրքական հանրապետության հռչակումից քի վեր ֆրոնտը 27 անգամ արտաստեղծել են, բայց նրանց արտաստեղծությունը ամեն անգամ վայրագործն ձեռք վել է, հասկալիս 1930-ական

վարության առաջացումը, որը սեփականապես դեռևս համարվում է մասնակցային Իրաֆի մի մասնակց: Դաշնակցի ընթացքում իսլամիցները սկսեցին գործարար կապեր հաստատել իրաֆյան Քուրդիստանում, և սարածաբաշտանային առաջնորդներից միայն **Բենյամին Նաթանյահուն** էր, որ կոչ էր անում դաշնակցային՝ հոգուն Քուրդիստանի անկախության: Դա թույլ էր տալիս Իրաֆիին դաշնակց ունենալ Իրանի սահմանին և թույլ չէր, որ Սադդամ Հուսեյնի մեծ միջոցառումը մի կառավարություն ձեռավորվի Իրաֆում:

Հակառակ սարածաբաշտանում ֆրոնտային ներկայությամբ մտածված լինելուն, Թուրքիան, համեմատաբար, իր դաշնակցական աջակցությունն առաջադրեց Իրաֆի ֆրոնտին, օգնելու համար ֆրոնտային ցզանից մալթի անօրինական արտահանմանը և միաժամանակ ցզանային կառավարությանը սրամաղբելու ԲԿԿ-ի դեմ, որն անցյալ երեք տասնամյակում Թուրքիայի ներսում ազգային ազատագրական դաշնակցային արտահանման և միջնորդների հետ վերջին կայացած բանակցություններից հետո, նախագահ **Սատուդ Բարզանին** հայտարարեց, որ սեղանների 25-ին անցկացվելու է

արտությունը փոխեց ամեն ինչ և ցցեց Անկարայի առաջնորդներին: Թուրքիան այդ ծրագիրն անվանեց «սարածաբաշտանային ֆայլ», նույն, որ Իրաֆի սարածային ամբողջականությունը և ֆաղափական միասնականությունը հիմնական սկզբունքային հարցեր են Անկարայի համար:

Դաշնակցային կազմելու համար, թե որքան երկրորդի է Թուրքիայի մտածողությունը Իրաֆի սարածային ամբողջականության հարցի վերաբերյալ, բավական է մեղ, որ մինչև այս րոդեն Թուրքիան խախտում է իր հարեան Իրաֆի ինքնիշխանությունը այդ երկրում դաշնակցի զինված ուժերին, հակառակ Բաղդադի կառավարական ցզանակների բազում բողոքների:

Քրդական ձգտումների մասին սկզբունքային հայտարարություններից այն կողմ, Թուրքիան գլխավորապես մտածված է անկախության բաժանումն հետագա «դոմինո էֆեկտից», նաև այն սղառնալից, որ Քիրկուկը կներառվի Քուրդիստանի ցզանում: Քիրկուկում է գտնվում Իրաֆի մալթային դաշնակցների մեծ մասը, և Թուրքիան արդեն երկար ժամանակ աչքի չի կտրում այդ ցզանից: Արդեն էթնիկ թուրքերի մի հիմնադրող բարոնային է այնտեղ ստեղծվելու, որն ակնկալում է Անկարայի դաշնակցայինությունը արտադրող իրավիճակների դարազային:

ցումը կարող է բորբոքել ֆրոնտային ձգտումները երկրի ներսում: Բացի այդ, Իրանը ներկայիս փաստացի ազդեցություն ունի Իրաֆի վրա, որտեղ նույնպես ժամանում են ինքնիշխան դեմոկրատներն են ինքնիշխան դեմոկրատներն են ինքնիշխանության փորձերն են մասը դուրս է մնալու Իրանի ազդեցությունից և կարող է հարել հակառակ ձգտումներին:

Սաուդյան Արաբիան հազվադեպ է հրադարակային հայտարարություններ անում Քուրդիստանի անկախության վերաբերյալ, և զարմանալի է, որ թագավորությունը միացել է բարձրագույն և բարձրագույն և ֆուրկական անկախությունը: Այդուհանդերձ, դաշնակցային թափանցիկ է Սաուդյան Արաբիա-Քաթար հակամարտության ներկա փուլում, որն առաջացավ նախագահ Թաբաթի սարածաբաշտանային այցելությունից հետո, Անկարան որոշեց դուրս գալ մահմեդական կոալիցիայից և դաշնակցային և Թաբաթին: Ռիադը, այսպիսով, հակադրվեց Անկարային, միեմունույն ժամանակ համագործակցելով նրա ռազմավարական դաշնակցից՝ Ս. Նահանգների և գաղթի գործընկեր՝ Իսրայելի հետ:

Ամերիկայում այս հարցի վերաբերյալ դեռ ոչ մեկը մեկնաբանությամբ հանդես չի եկել: Որոշ աղբյուրներ միայն բացահայտել են, որ դաշնակցայինությունը որոշ կարելիցամ դրսևորում է ֆրոնտի ազգայնական ձգտումների նկատմամբ:

Քրդերի երազած հանրապետի ցուրջ ստեղծությունները բազմաթիվ են: Դաշնակց մեկը ենթադրում է, որ Մերձավոր Արևելքի ներկայիս հեղեղող ֆաղափական իրավիճակում անկախության բաժանումը հաջողության կարող է հասնել: Մյուսը ղեկում է, որ հայտարարությունը սուկ ֆրոնտի կողմից ֆաղափական լավ մեկնված նախաբան է, որդեսգի Քիրկուկը ներառեն իրենց սարածում Բաղդադի կենտրոնական կառավարության հետ կայանալիս հետագա բանակցությունների արդյունքում: Բայց սարածաբաշտանային հարցերի գծով փորձագետ **Նահուդ Սայիդի** կարծիքով, Քիրկուկի միա-

ՆԱԻՐ 3ԱՆ

Հունիսի 21-ին լրացավ Լեոնիդ Ազգալոյանի զոհվելու 25-րդ տարեկիցը: Համանասարի զինվորները նրա դարձադաշտում մահանալ, զոհվել, ընկնել բառերը չեն ընդունում, որովհետև իրենց Լեոնիդը անմահ է:

Արցախյան դաշտագրի մասնակից Սարգիս Հացդանյանը Լեոնիդ Ազգալոյանին 1990 թվականի գարնանն է հանդիպել Վարդենիսի սարածոմում, որտեղից նա իր ջոկատի հետ Զարվաճառի ուղղությամբ դաշտագրություն էր իրականացնում: Մոտավորապես դաշտագրության ընթացքում նա զոհվեց զործողությունների հոսման առած՝ Լեոնիդ Ազգալոյանը կանոնավոր բանակի մահերակերսն էր ստեղծել:

Լեոնիդ Ազգալոյան՝ առանց կոչումների

դյանը կանոնավոր բանակի մահերակերսն էր ստեղծել: Նրա ջոկատի ղեկավարն օրական 12-14 ժամ զինավարժությունների էին մասնակցում, օրական երկու անգամ լողանում էին, սափրվում, կոկիկ հագնվում: Ժխելը, խմելը արգելված էր, մորթի միտքերը՝ մոլորված: Ազգալոյանը դեմ էր ֆիդայիզմը՝ երեսույթին ու դրա թիվ մեկ նախնական մոլորի: «Մենք երեւի ֆիդայիզմի զոհ դառնանք, եթե չենք ուզում հասկանալ իրավիճակի լրջությունը»,- ասել է Ազգալոյանը: Այն կամավորները, ովքեր ցանկություն էին հայտնում անդամագրվել Ազգալոյանի խմբին, դաշտագրվում էին խստորեն հետեւել հրամանատարի սահմանած կարգուկանոնին, հակառակ դեպքում ստիպված էին հեռանալ: Ամենօրյա զինավարժությունների ու զինվորական խիստ դրվածքի շնորհիվ է, որ Ազգալոյանի ջոկատը չորս տարի տևած մարտերում ընդամենը վեց զոհ է սվել: Ամիսներ շարունակ Լեոնիդը իր ղեկավարներին զենք չի սվել, քանի որ նրան ռազմական հմտությունների չեն սիրադրել: Մինչդեռ այլ ջոկատների հրամանատարներ առաջին իսկ օրն են կամավորներին ավտոմատ սվել ու հաջորդ օրը նրանց թաղումը կազմակերպել:

ու ներել նրան: Մեր սահմաններն անդաժողան էին, գյուղացին՝ անգեմ: բոլորը գիտեին, որ Ադրբեջանը ռազմական լուրջ գործողությունների էր դադարեցրել, ու Հանրապետական կուսակցությունը գալիս է՝ Լեոնիդին զինաթափ անելու: Չենք փերը երեւան սեղափոխելով Վազգեն Սարգսյանին զոհարարին, բայց կարճ ժամանակ անց, բարեբախտաբար, Ջավախի մեր հայրենակիցները զենք-զինամթերք, զինվորական հագուստ ուղարկեցին: Պիտի բոլորն իմանան, որ եթե այդ ժամանակ չլիներ Ջավախից, մերոնք սարսափելի դրության մեջ կհայտնվեին»,- դաշտում է Ազգալոյանը բանակի զինվոր Սարգիս Հացդանյանը:

1991 թվականի մայիս-հունիսին հիմնադրված Ազգալոյանի բանակը հայոց դաշտագրության մեջ առաջին ռազմական միավորն է, որն ընդգրկել է Հայաստանը, Սփյուռքն ու Արցախը: այդ համախմբումը համահայկական միասնականություն, հավաքական ուժ ու ոգի ձեռնարկելու միտքն է ունեցել: Լեոնիդ Ազգալոյանը լուրջ հեռախոս է եղել ու հասկացել է, որ ամբողջ մոլորակի հայությունը մեզ է համախմբել, վերամիավորվել: ազգազգրական դաշտագրության համախմբումը հավասար է սկզբնավորվել: Արցախյան հերոսամարտի ժամանակ Սփյուռքն անգնահատելի առաջնություն է կատարել, որի մասին գրեթե չի խոսվում: Հենց Լեոնիդ Ազգալոյանի գաղափարն է եղել՝ առա-

ջին ռազմական կառույցը կոչել Ազգազգրական բանակ, որովհետև նրա նպատակն Արցախն ազատագրելն էր, ոչ թե դաշտագրությունների դաշտագրումը: Համանասարն իր ձեռքով է Ազգազգրական բանակի զինանշանը նկարել՝ խոյահարող մեծ: 80-100 հոգուց կազմված այդ ջոկատը 27 ռազմական գործողություն է իրականացրել, 27-ն էլ հաջողված ու հաղթանակով դաշտագրված: Հանձին ու ի դեմս Լեոնիդ Ազգալոյանի՝ նրա ղեկավարները շնորհակալ են Հայաստանի բանակին ստեղծողին: Երբ Լեոնիդն ազատագրվել է, Ազգալոյանին շնորհակալել են, իսկ նա ասել է. «Այս ամենը կհավասարվի զոհի, եթե մենք չունենանք կանոնավոր բանակ»:

Լեոնիդ Ազգալոյանն իր ներկայությամբ Շահումյանում ի-

«1992 թվականը մեր մահանջի ժամանակագրության էր: Հայաստանից ու Արցախից դեկավարվող ռազմական սխալ գործողությունների դաշտագրումը Շահումյանը դավադրաբար ընկավ: Մարտկերքը, որ Արցախի գրեթե մեկ երրորդն է կազմում, համարյա կորցրեցինք: Լեոնիդ Ազգալոյանն ու Վլադիմիր Բալայանը զոհվեցին: մեր մարտիների օրագրումն իսկապես սկսվեց: Աստիճաբար մեզ Լեոնիդի մահվան ընկերը՝ Ալեքսանդր Թամանյան կրտսերը, որը շարունակեց Ազգազգրական բանակի հիմնադիր հրամանատարի գործը: Լեոնիդն ու Վլադիմիրը չկային, բայց նրանց ղեկավարները մինչև վերջ կրեցին նրանց գաղափարները եւ անխախտ սկզբունքներով

նային: Պաշտոնագրությունն ու հարձակումը նա միշտ կազմակերպել է այնպես, որ մարդկային կորուստներ չունենանք: Երբ կամավորները նրան ասել են՝ մենք եկել ենք մեռնելու, Լեոնիդը հակադարձել է՝ մեզ մեռնողներ մեզ չեն, մեզ ամբողջ ու ամբողջուններ են մեզ: Ազգալոյանի զինվորները համոզված են, որ եթե իրենց հրամանատարը ողջ լիներ, մինչև հիմա նոր տարածքներ ազատագրված կլինեին ու կունենային այլ Հայաստան, այլ զինված ուժեր: Ազգազգրական բանակի զինվորները չեն ինտեգրվել Հայաստանի մերօրյա զինուժի գերազանցեցի դրվածքին ու դաշտագրությանը: Նրանք այդ բարերում չեն: Տղաներից շատերը Պաշտ-

տարության բանակի սղաներ են ու մեծ մասամբ ծառայում են Մարտկերքում, հետախուզության առաջին գծում: Լեոնիդ Ազգալոյանից ժառանգած բարոյական արժեքները նրանց համար դեռ շարունակվում են: Ազգալոյանի ղեկավարները մինչև հիմա չեն հավաստում, որ իրենց հրամանատարն ադրբեջանցու գնդակից է ընկել: Եղինիկներ կոչվող սարածոմ՝ անհաղթելի զանգվածներն են, երբ հոգի մի քանիսի ու դաշտագրված կազմակերպության է նրան: 1992-ի հունիսի 21-ին ջոկատի վարորդի՝ Պավել Թադեոսյանի հետ Շահումյանից Մարտկերք վերադառնալիս նրա վրա կրակահերթ են բացել: Վարորդին հաջողվել է մեկնել այն ձախ դռնով դուրս փախչել ու փրկվել, իսկ Լեոնիդն առաջին իսկ փամփոփեց զոհվել է՝ մահը նմանակի օղակին: Դառնական լածները ոչ մի ավար իրենց հետ չեն վերցրել՝ ոչ զենք, ոչ էլ Ազգալոյանի մոտ եղած խոտոր գումարը, որով նա դաշտագրվում էր զինամթերք գնել: Իսկ դառնական կամավորները գնվել են հայկական բուլլետներ, «Սայլոս», «Կոսմոս» սփարտերի մնացորդներ, դաշտագրված ուսելիք՝ Հայաստանից: Այն ժամանակվա իշխանություններն այս ողբերգական միջադեպը ներկայացրել են որպես ադրբեջանական դիվերսիա:

Պաշտության բանակի սղաներ են ու մեծ մասամբ ծառայում են Մարտկերքում, հետախուզության առաջին գծում: Լեոնիդ Ազգալոյանից ժառանգած բարոյական արժեքները նրանց համար դեռ շարունակվում են: Ազգալոյանի ղեկավարները մինչև հիմա չեն հավաստում, որ իրենց հրամանատարն ադրբեջանցու գնդակից է ընկել: Եղինիկներ կոչվող սարածոմ՝ անհաղթելի զանգվածներն են, երբ հոգի մի քանիսի ու դաշտագրված կազմակերպության է նրան: 1992-ի հունիսի 21-ին ջոկատի վարորդի՝ Պավել Թադեոսյանի հետ Շահումյանից Մարտկերք վերադառնալիս նրա վրա կրակահերթ են բացել: Վարորդին հաջողվել է մեկնել այն ձախ դռնով դուրս փախչել ու փրկվել, իսկ Լեոնիդն առաջին իսկ փամփոփեց զոհվել է՝ մահը նմանակի օղակին: Դառնական լածները ոչ մի ավար իրենց հետ չեն վերցրել՝ ոչ զենք, ոչ էլ Ազգալոյանի մոտ եղած խոտոր գումարը, որով նա դաշտագրվում էր զինամթերք գնել: Իսկ դառնական կամավորները գնվել են հայկական բուլլետներ, «Սայլոս», «Կոսմոս» սփարտերի մնացորդներ, դաշտագրված ուսելիք՝ Հայաստանից: Այն ժամանակվա իշխանություններն այս ողբերգական միջադեպը ներկայացրել են որպես ադրբեջանական դիվերսիա:

Հ.Գ.- Լեոնիդ Ազգալոյանը ոչ Հայաստանի, ոչ էլ Արցախի ազգային հերոսի կոչման արժանի էլ չարժանացավ: Արդեն երկու տարի դաշտագրված բարձրագույն կոչում է՝ Երեւանի Լեոնիդազգալոյան փողոցը վերանվանել Լեոնիդ Ազգալոյանի անունով, սակայն վերաներից ոչ մի արձագանք: Հերոսացման համար մեր երկրում հերոսի կոչում վերջին անգամ շնորհվել է 1996-ին, դրանից հետո ազգային հերոսի կոչումներ են սրվել ֆիդայիզմի մեթոդների, հայրենիքի մասուցած ծառայությունների համար: 1999-ին այդ կոչումը շնորհվեց Վազգեն Սարգսյանին ու Կարեն Դեմիրճյանին, 2004-ին՝ Զորք Զորայինն ու Շառլ Ազնավուրին: Վերջին մարդը, որ Հայաստանի ազգային հերոսի կոչում է ստացել Նիկոլայ Ռիժկովն է՝ 2008-ին:

«Ամբողջ եմ հիշում, բայց հիշելը մեզ է. Հանրապետական կուսակցությունը զինաթափ արեց Լեոնիդին հենց Վարդենի-

ՎԱՐՐԱՍ ԱԹԱՆԵՍՅԱԼ

Մեծիամասեր

ԵԱՅԿ ՄԻՆ համաճարագիտության և արվեստի համալսարանի արհեստագիտության և արվեստի ֆակուլտետի պրոֆեսոր Գյուլբենիկ Գյուլբենյանը...

Թուրք-արքեպիսկոպոսական ֆարգուցությունը, այսօրվա, մեղի-սիրույթ է ներկայացնում...

թյունները, քանի որ «բոլորը, ներառյալ Ռուսաստանը, Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ...

Regnum-ի «Պուժը»

Արքեպիսկոպոսական ԵԱՅԿ Մինսկի խմբի համաճարագիտության և արվեստի ֆակուլտետի պրոֆեսոր Գյուլբենիկ Գյուլբենյանը...

Այս ֆունդի խիստ ուժեղացումը մեկնաբանություն է արել ռուսական Regnum-ը, որը համարվում է ՌԴ ԱԳՆ...

Ահաբեկչական Արքեպիսկոպոսական

Եր արել խզել Հայաստանի հեռու հարաբերությունները եւ «Ղարաբաղի հարցում սասար կանգնել Արքեպիսկոպոսական եւ նրա արդարացի կեցվածքին»:

սակեց չէ, բայց այն չի կարելի լինել իրականությունից կտրված համարել:

Դրան հետեւել էր նրա այցը Սաուդյան Արաբիա, երկիր, որը հայտնի է որոշու իսլամական արմատականության եւ ահաբեկչության թիվ մեկ հովանավոր: Եր-Ռիպուդ Ալիեյի երկօրյա շփոթման մասին արքեպիսկոպոսական մամուլը ոչ մի տեղեկություն չի փոխանցել: Եւ հայտնի չէ, թե ինչու էր այդպիսով:

Հիշյալ մեկնաբանության հեղինակը կարծիք է հայտնում, որ սարածաբանում «ահաբեկչության դեմ պայքարի եւ այն արմատախիլ անելու ունակ միակ երկիրը Թուրքիան է»:

Տրամաբանական է ենթադրել, որ դիվերսիոն խմբերում կարող են ներգրավվել ինչպես իսլամական ահաբեկիչներ, այնպես էլ թուրքական հասուկ նշանակության ջոկատայիններ:

Եւ այդ ֆայլերը համաձայնեցված են Թուրքիայի հետ: Մամուլում տեղեկություն է հայտնվել, որ արքեպիսկոպոսական սակրավորները թուրք-իրանական սահմանին զարմվել են ականի եւ վիրավորվել: Սա չափազանց արտառնոց տեղեկություն է: Ամենայն հավանականությամբ, արքեպիսկոպոսական սակրավորները գործել են թուրքական կողմից՝ Նախիջևանի ուղղությամբ, որտեղ վերջերս են ավարտվել թուրք-արքեպիսկոպոսական համատեղ զորավարությունները:

Արքեպիսկոպոսական հավանականությամբ, որդեգրել է նոր ֆաղափականություն: Ազդանճանը սվել է «Ալյա» վերլուծական կենտրոնի ղեկավար Էլյան Ըսիհ-Նոլուն, որը ԵԱՅԿ ՄԻՆ համաճարագիտության հունիսի 19-ի հայտարարությունից տրամադրվել է, որ աշխարհի ոչ մի երկիր չի կարող ֆունդիստել եւ չի ֆունդիստում շփոթման գծում Արքեպիսկոպոսական գործողությունը:

Ինչպես դարձնում, արդեն կարելի է բացահայտել որոշու, որ գործ ունենում ահաբեկչական երկիր հետ: Արքեպիսկոպոսական հետադարձումը ընդարձակում է հակամարտության դաշտը, սեփական գործի-ֆակտորը համարում նորանոր բաղադրիչներով: Արգախի եւ Հայաստանի դեմ նրա դաշտագրում այլեւս հիբրիդային է: Պես է որդեգրել համարժեք կեցվածք եւ միաժամանակ կանխարգելիչ դիվանագիտական ու ֆաղափական ֆայլեր ձեռնարկել՝ իրադարձությունների ընթացքը վերադարձնելու խաղաղ կարգավորման բանակցային հուն: Այլընտրանք կարող էր լինել ԵԱՅԿ ՄԻՆ համաճարագիտության հունիսի 19-ի հայտարարությունից տրամադրվել է, որ աշխարհի ոչ մի երկիր չի կարող ֆունդիստել եւ չի ֆունդիստում շփոթման գծում Արքեպիսկոպոսական գործողությունը:

Ելիս Բո Տասանյան. «Ոչ միայն հայերի, այլեւ մնացած ազգերի ներկայացուցիչների հետ եզդին իրավունք չունի ամուսնանալու»

«Այս սարվա հունիսի 16-ի Ռուբեն Հայրապետյանի՝ «Ազգ» շաբաթաթերթում լույս տեսած հոդվածը ունի հարյուրյակ է հայերի ու եզդիների եղբայրության եւ ֆույրության նկատմամբ»,- «Հայ ձայն» հեռու գրուցի ընթացքում ասաց Հայաստանում եզդիների հոգեւոր առաջնորդ Ելիս Բո Տասանյանը՝ անդադարաւարվ վերու-ժյալ հոդվածում արժանանալով այն մտքին, թե հայերի ու եզդիների միջու խառն ամուսնությունները սովորական են դարձել: Տասանյանը նշեց, որ հայերն ու եզդիները ֆույրեր ու եղբայրներ են, եւ այդ եղբայրու-

թյունը 15-րդ դարում՝ 1828թ.ին, Իրափի հյուսիսային հասվածում կնքել են եզդիների հոգեւոր առաջնորդ Ելիս Միդան եւ մի հայ ֆաղափական Պողոս անունով: Դա տեղի է ունեցել այն ժամանակ, երբ եզդի ու հայ ֆաղափականները հետադարձվում էին ֆուր Համիդ ֆաղափական կողմից. սա արձանագրված է Լեռնի աշխատության մեջ եւ: Ըստ Տասանյանի՝ հոգեւոր երկու առաջնորդները եղբայրության դաշտին են կնքել, որը ցայսօր ժամանակվում է, ու մինչ այսօր հայ եւ եզդի ժողովուրդների միջու աշխու-նակցական կաղ չի եղել:

«Մենք ֆույրեր ու եղբայրներ ենք: Եղել են ֆաղափականություններ, սակայն դրանք չեն վերագրվել ազգերի բարեկամությանը: Մենք խնդրում ենք հերքել այդ հոդվածն ու եզդի ազգից ներողություն խնդրել: Մեզ վիրավորում է հոդվածագրի այն միջու, որ մասսայական արյունակցական կաղ կա՝ ամուսնություն հայերի ու եզդիների միջու: Դա մեր երկու ազգերի մեջ վրդովմունք է առաջացնում: Մարդիկ մնան բանել կարողավ մնաճում են, թե մենք մեր հոգեւոր արժեքները չենք հարա-ֆակրական զարգացումներից:

սիրում հայերին, այլ դարգաղու մեր եղբայրական Ըսիսից ելնելով, մեր բարեկամությունը դադարեցվում է մեզ չի թույլատրվում ամուսնանալ հայերի հետ: Ոչ միայն հայերի, այլեւ մնացած ազգերի ներկայացուցիչների հետ եզդին իրավունք չունի ամուսնանալու. եզդի ծնվում են, եզդի չեն դառնում»,- ասաց հոգեւոր առաջնորդը՝ հավելելով, որ խառն ամուսնություններ կատարած եզդին վարվում է համայնից, եւ եզդիների համար վիրավորում է իրենց՝ այլազգիների հետ ամուսնություններ վերագրելը:

ԱՐՄԵՆ ՄԱԼՎԵԼՅԱԼ

Պ.Գ.Ք. «ՏԱՄ Արեւելագիտության ինստիտուտի միջազգային հարաբերությունների բաժնի ավագ գիտաբան»

Քրդական հարցի շուրջ նոր զարգացումներ են սղասվում՝ դայմանավորված Քրդական ինքնավար շրջանի նախագահ Մասուդ Բարզանիի հայտարարության հետ, որ այս սարվա սեղանների 25-ին այնտեղ կազմակերպվելու է համրավե անկախ ղեկավարություն ստեղծելու հարցի շուրջ: Այն, որ այդ շրջանում բնակվող ֆուրդ մեծամասնությունը կողմ կարահայտվի, դրա մասին ոչ ոք չի էլ կասկածում, ամբողջ խնդիրը նրանում է, թե ինչ զարգացումներ են աշխարհաբարդական ինչ փոփոխություններ կառաջացնի այդ անտեղ եւ արդյոք այն կարող է հանգեցնել լայնամասշտաբ նոր ղեկավարման թե ոչ, եթե իհարկե տեղի ունենա այդ համրավե:

Այստեղ ղեկ է նշել, որ Մերձավոր Արեւելքում տեղի ունեցող յուրաքանչյուր իրադարձություն՝ ղեկավարված վերսկսում, խաղաղության հաստատում թե նոր ղեկավարման հիմնում, այսպես թե այնպես կաղված է նաեւ էներգետիկ

կան, այլեւ սնտեսական անկախություն ձեռք բերել ղեկավարման Բաղդադից, ինչը հնարավոր է միայն նավթի ու գազի արդյունահանման ու արտահանման գործը կազմակերպելու միջոցով:

Քրդասանի ներկա իշխանությունները բացի ինքնավարության սարածից վերահսկում են նաեւ Քրդական շրջանը, որը հայտնի է իր նավթի ղեկավարմամբ: Այստեղ է նաեւ սկսում դեղի Թուրքական Ձեյհան նավահանգիս ձգվող նավթամուղը, ինչը ղեկավարական նշանակություն ունի այդ ինքնավարության համար, քանի որ նավթի արտահանման հիմնական ուղի է եւ վերջինիս սնտեսական անկախության երաշխիքը: 2005թ.-ից ֆրդերը կառուցել են նաեւ երկրորդ նավթամուղը, որը Թուրքիայի սարածում միանում է դեղի Ձեյհան գնացող խողովակաշարին: Պատահական էրբիլը նախատեսում է նաեւ գազամուղի կառուցումը, որը դեղի Թուրքիա կհասցնի այդ ինքնավարությունում գնվող գազի ղեկավարման:

Խորհրդավեցում համար այդ ինքնավարության սնտեսական ու ֆաղաբարդ կենտունակությունը, նախ եւ առաջ ղեկ է հաշվի առնել, թե նավթի ու գազի ինչ ղեկավարման է սիրաղե-

Սակայն դրանք դեռ կարող են փոխվել, քանի որ, ինչպես նշեցի, հետազոտական աշխատանքները դեռ շարունակվում են: Իրաքի Քրդասանի համար ղեկավար կարելու նշանակություն չունի նաեւ գազի ղեկավարման գնահատումը, քանի որ կարելու է ներդրումներ աղահանվելու համար: Համաձայն որոշ աղբյուրների, այնտեղ գազի ղեկավարման հիմնական մասը, ինչպես եւ նավթի, կենտունակված է Քրդական շրջանում եւ, հետեւաբար, այն էլ ավելի կարելու նշանակություն է ձեռք բերում ֆրդերի համար: Վերջիններս ցանկանում են դե ֆակտո իրենց վերահսկողության սակ գնվող շրջանը միացնել, այնտեղ եւ համրավե կազմակերպելու է այն վերջնականաղես Իրաքից ղեկվելու եւ գազի ու նավթի ղեկավարման սիրահանվու համար:

Դեղի անկախություն գնալու իրենց առաջին ֆայլերը Իրաքի Քրդասանի իշխանությունները իրականացնում են ղուսական նավթային հսկայի՝ Ռոսնեվթի հետ երկարատեւ դայմանագրի կնքումով: Այս սարվա հունիսի 2-ին երկու կողմերի միջեւ կնքված դայմանագրով ղուսական այդ ղեկերությունը Քրդասանում նավթի ու գազի ղեկավար-

Կհայտնվի՞ արդյոք Հայաստանից հարավ Քրդական ղեկություն

հիմնախնդրի հետ: Նավթով ու գազով հարուստ այդ սարածաշրջանի համար այդ էներգետիկները դարձել են անտեղ՝ խրախուսելով ղեկավարման, սնանկացնելով շարժում եւ հարսացնելով ունանց: Հետեւաբար որեւէ իրադարձություն, որ տեղի է ունենում այդ սարածաշրջանում, այսպես թե այնպես կաղված է նավթային գործունի հետ:

Վերջին շրջանում Մերձավոր Արեւելքում՝ Սիրիայում, Իրաքում կան էմենում տեղի ունեցող ղեկավարման կաղված են նաեւ նավթային գործունի ու հասկաղես նավթի գների անկման փաստի հետ: Քրդասանի անկախացման գործընթացը նույնպես այս շրթայի մի մասն է, հետեւաբար այդ զարգացումները ղեկ է դիտարկել նաեւ հենց այս տեսանկյունից:

Այստեղ թերեւս կարելու է շեշտել, որ Իրաքի կազմում գնվող Քրդական ինքնավար շրջանը իր փաստացի գործունեությունը սկսել է դեռ 1991թ.-ից, իսկ դե-ֆակտո անկախությունը ձեռք է բերել ԱՄՆ-ի Իրաքի 2-րդ ներխուժումից հետո: Վերջինիս նախագահը՝ Բարզանին, օգսվելով ղեկավարման Բաղդադի թուլությունից, իրեն անկախ է հռչակել եւ գործում է շար դեղիբերում առանց Իրաքի կենտունակական իշխանությունների հետ հաշվի նստելու:

Քրդասանի ինքնավարության ներկա սահմաններում նույնիսկ չի գործադրում Իրաքի դրոշը, անտեղու ծածանվում են միայն Քրդասանի սիմվոլները, ինչը շեշտում է այդ մարզի փաստացի անկախ կարգավիճակը: Սակայն դե ֆակտո անկախություն հաստատելը փչ է, հարկավոր է նաեւ ոչ միայն ֆաղաբար-

տում եւ ինչ ուղղություններով կարող է այն արտահանել: Պատահական էրբիլը, հանձնի նրա բնական ղեկավարման նախարարության, բազմիցս հայտարարել է, որ ֆրդական ինքնավարությունը սիրաղեսում է նավթի 45 միլիարդ բարել ղեկավարի, իսկ գազի աղացուցված ղեկավարման՝ մոտ 800 մլրդ խ/մ-ի (ոչ աղացուցվածները՝ մինչեւ 5 տրիլիոն խ/մ):

Այս թվերը, սակայն, գիտական եւ այդ սարածում բնական ղեկունների արդյունահանմանը զբաղվող միջազգային նավթային ղեկերությունների շրթանակների կողմից կասկածի սակ են դրվում: Խնդիրն այն է, որ այդ սարածաշրջանը անդրազգային հեղինակավոր ղեկերությունների կողմից միայն վերջին 10 տարիներին են սկսել ակտիվ կերպով ուսումնասիրվել, հետեւաբար վերջնական սլյալները նավթի ու գազի ղեկավարման մասին փչ են, իսկ դա կարելու նշանակություն ունի այդ շրթանի զարգացման հնարավորությունն ու դինամիկան հասկանալու համար:

Այնուամենայնիվ նկատենք, որ Սիջազային էներգետիկ գործակաղությունը, խոսելով Իրաքի Քրդասանի նավթի ղեկավարման մասին, հաստատում է միայն, որ այն (խոսքը աղացուցված ղեկավարման մասին է), կազմում է մոտ 4 մլրդ բարել, այսինքն 10 անգամ ավելի փչ, քան ֆրդերն են նուս: Քրդասանում գործող անդրազգային մի շարք ղեկերություններ նավթի աղացուցված ղեկավարման գնահատում են մինչեւ 7 մլրդ բարել: Համեմատության համար նշենք, որ այս թիվը կազմում է աշխարհում նավթի ղեկավարման մոտ 0.6-0.8%-ը:

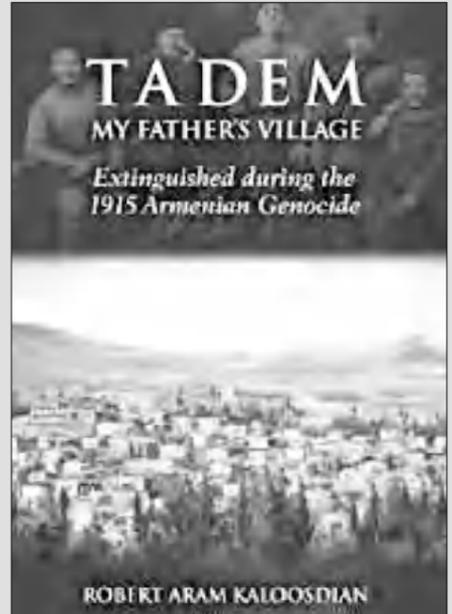
ների շահագործման լայն հնարավորություն է ստանում:

Ինչեւէ, Իրաքի ֆրդերը ղեկավարվում են անկախության, սակայն նկատենք, որ վերջիններիս նավթագազային համակարգը այդ ինքնավարությունը կախման մեջ է հասցրել սնտեսության այդ սեղանից: Քրդասանի անկախությունը կախված է նավթի ու գազի արդյունահանման ու արտահանման հնարավորությունից: Վերջինիս կախվածությունը նավթից ու գազից խոսքային է, եւ 2014թ. նավթի գների անկումը լուրջ ձգնաժամի հասցրեց այդ ինքնավարության սնտեսությունը: Վերջինիս բյուջեի ղեկաստորը կազմեց մոտ 4 մլրդ դոլար, ինչը Երբիլին հնարավորություն չէր տալիս վճարել նույնիսկ աշխատավարձերը: Քրդասանի ինքնավարությունը սիղղված էր ղեկավարմանը Համաշխարհային բանկից եւ միջազգային ֆինանսական այլ կառույցներից:

Այսինքն, վերլուծելով Իրաքի Քրդասանի սնտեսության, ասել կուզի՝ նավթագազային համակարգի վիճակը, ղեկավար է դառնում, որ այդ ինքնավարության համար անկախության մասին հայտարարելու լավագույն ժամանակաշրջանը չէ, հետեւաբար նման ֆայլը կարելի է գնահատել որդես փորձ կենտունակական իշխանությունների վրա ձնուս գործաղբելու եւ վերջիններից ֆինանսական լրացուցիչ միջոցներ կորզելու համար: Հայտնի է, որ Բաղդադը նավթագազային իր եկամուսներից մասնաբաժին է տալիս նաեւ Քրդասանին, որը այդ ինքնավարությունը վերահսկելու ձեւերից մեկն է, սակայն ղեկավարման Երբիլը միտ էլ դժգոհ է եղել իր փայլաբաժնից, ղեկահանգելով ավելի: Ներկայումս, երբ նավթի եկամուսները էականորեն նվազել են, ֆրդերը ֆինանսավորման նոր աղբյուրներ են փնտրում, այդ թվում օգսագործելով շարժաղը՝ անկախության համրավեի մասին հայտարարություններ սարածելով՝ կենտունակական իշխանությունից ավելի մեծ ղեկասող ղեկվելու համար:

Ֆինանսական խնդիրները աղղում են նաեւ գործող վարչակազմի հեղինակության վրա, վստահելով Բարզանիի ու նրա կլանի իշխանությունը Քրդասանում, հետեւաբար անկախության ձգտելու Իրաքի ֆրդերի բնական ձգտումը լավ միջոց է թե՛ սեփական հեղինակությունը ղեկահանելու, թե՛ լրացուցիչ գումարներ կորզելու համար:

«Թաղեն» հուշագրության հաղթարշավը շարունակվում է

Ռոբերտ Արամ Գալուսյանի «Թաղեն: Հորս գյուղը» (Tadem: My Father's Village) հուշագրությունը շարունակում է արժանանալ գովասանական խոսքերի: Ըստ «Արմինյն Սիրու-Սիեթթեյթթ» շաբաթաթերթի, գիրքն իր աղղիլային համարում գրախոսել է Օֆսիորը համալսարանի հրատարակչասան լույս ղնծայած «Հոլոքոսթի եւ ցեղատղանության ուսումնասիրություններ» հանդեսը: Գրախոսը, ցեղասպանագետների միջազգային ասոցիացիայի նախկին նախագահ Ռոբերտ Մելսոնը, գիրքը ներկայացրել է որդես Հայոց ցեղատղանության «ղեկավարման նշանակությունը հասկանալու էական ներդրում»:

«Բոսոսն համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետի շրթանակարս Գալուսյանը «Հայ Ազգային ինստիտուտ» (ANI) հիմնաղղի նախագահն է, եւ «Ամերիկայի հայկական համաղղումարի» հիմնաղղիներից մեկը: Նա հիմնվել է գյուղի վերաբերյալ ժամանակագրական գրաղղի աղբյուրների, ինչպես նաեւ ցեղատղանությունը վերաղղած տարեցների՝ այդ թվում նաեւ իր ղնանիի անղղամների եւ մասնավորաղղես իր հոր՝ Պողոսի բանավոր վկայությունների վրա», գրում է Պյուրդյու համալսարանի ֆաղաբաղղեսության ամբիոնի վասակավոր դասաղղես Մելսոնը, նշելով, որ փաստերը վկայում են, որ տեղացի ժողղղի կողմից վայրագությունների հնարավորությունը զգացվում էր նույնիսկ 1895-96-ի ջարղերից առաջ:

Իր հերթին Սամբուլի Քեմերուրզաղղ համալսարանի դասաղղես ողղկ. Նազան Մաֆսուղղյանը «Լեւանսյան ուսումնասիրություններ» հանղղեսի (Journal of Levantine Studies) ձնեղղային համարում գրում է, որ Գալուսյանը «մնայուն ներդրում է կատարել վերաղղեսնելով թաղենցիների փորձաղղությունը՝ ցեղատղանությունից առաջ եւ հետո: Հասողղ բացաղղիկ հարուստ ղեկավարումն է մի փորիկ գյուղի, որտեղ ներկայացված են բնակղղային թղղի ձգղղի եւ զբաղղվածության մանրամասն եւ հետաղղրական սղղյալներ», նշում է նա: Ավելացնենք, որ Թաղենը (կան Դաշենը) փորիկ գյուղ էր Արեւնսյան Հայաստանի հարթերի վղղյաղթում: Բնակղղությունը զբաղղում էր երկրագործղղայանը: Ուներ Սք. Ասվաղղածին անունով եղեղեղի եւ վարժարան:

Իսկ «Լեւանսյան ուսումնասիրություններ» հանղղեսը հրատարակվում է Վան Լղղր Ձերուսաղղեն ինստիտուտի (Van Leer Jerusalem Institute) կողմից, որտեղ ֆնանկվում են փղղիսղղիլային, հասարակաղղեսության, մշակղղյաղղի եւ կղղական հարղղես:

Ընղղիանոր առմամբ «Թաղեն»: Հորս Գյուղը» հասողղ համարվում է ցեղատղանության ժղղեսողղականության դեմ եւ ձնանսողղության ու հիտողղության հավերժացման համար ղեկարող արժեղավոր ուսումնասիրություն: Տ. Օ.

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Նորից զոհեր եւ կրկին կորուսի մեծ ցավ

ՊԳՊ

Էլեկտրոնային լրատվությունը լավ բան է, սակայն ունի նաեւ իր բացասական կողմերը: Հասկալի, երբ խոսքը ցավալի, ինչպես եւ ոչ ցանկալի իրադարձությունների մասին է: Լավ է իհարկե, որ անմիջապես տեղեկանում ես, թե ինչ է կատարվում շուրջ ու աշխարհում: Բայց երբ տեղեկանում ես հերթական ցավալի կորուստների մասին, մեծ ցավ ես ապրում, երբեմն էլ նույնիսկ անզորության զգացում:

Նոր չէ, որ այս խնդիրների մասին ուզում եմ բարձրաձայնել: Սակայն ամեն անգամ ինձ հանգստացնում էի, խաբում, որ սա վերջինն էր, որ կորուսի ցավը ու մոռնով կարելի է անթելել, թաքցնել վերջապես, որ չլինի թե թեմանում ուրախանալու առիթ սահմանում, որ մասաչուսեթս անկարծ չընկնեմ, որ զավակներ կորցրած մայրերը հողաբանալ կարողանան, որ ամուսնուն կորցրած այրին կարողանա ավելի լավ ապրել, այլ ամուսնուն հերոսական օրինակով երեսնամյա հոգրացնել, սովորեցնել տղայի ու նաեւ հաղթել: Բայց երբ տեղեկացա հերթական զոհերի մասին, այլեւս չկարողացա լռել...

Ամբողջ խնդիրը նրանում է, որ դարձեւ Երևանի հայ ժողովուրդը ոչ ճիշտ կեցվածք է որդեգրել, որի արդյունքում էլ անընդհատ կորցրել է: Չիջել է հողաբանածներ, իրավունք, եւ մեծադեմ ստատուս, որ իրեն հարկադրում, նոր միայն լուրջաբանում: Պատճառաբան եմ կարող եմ վստահեցնել, որ այն դեպքերում, երբ սկսեցինք միայն լուրջաբանվել, երբ դարձանք միայնակալի լիանել, Երևանի քաղաքը զիջեցինք, այնքան որ այսօր քաղաքի վրա մի առաջատար լուրջ է մնացել, իսկ Հայաստան բառը երկար է, չի տեղավորվում: Վերջին հայոց լուրջաբանության թելուզ դորոցական դասագրքերն ու նայե՛ք. Տիգրան Մեծից հետո անընդհատ զիջել ենք, քանի որ մանկից հետո երբեք մախաբանական չեղանք: Իսկ բոլոր այն դեպքերում, երբ մեծ ցավ ես գալիս եմ ու մեծ ցավ եմ հարձակվել ենք, անպատշաճ

հաղթել ենք: Այո, հաղթել ենք նույն մեծ խանգարող ու ճնշող գործոնների առկայության դեմ, նույն ոչ բարեհաճ ու հեռանկարային հարեւանների, աննպաստ աշխարհագրական գործոնի եւ զանազան հակազդող երեւոյթների դեմ: Օրինակները շատ են, բերեմ միայն մեկը. Սարգսյանի շարժումը չնայած մեծ շահերով եւ տարածված լինելով, աշխարհագրորդ մարզված չէր, բանակի հրամանատարությունը նոր էր ձեւավորվում, հակառակորդն ուներ թվաբանական, ռազմական ռեսուրսային եւ այլ առավելություններ, սակայն մեծ հաղթեցինք, որովհետեւ չէինք կարող չհաղթել, որովհետեւ բացի դրանից ավելի ցածր թիվ ունեւորում նաեւ հարձակվեցինք:

Հաղթեցինք Արցախյան լուրջաբանի ընթացքում, որովհետեւ մեր գործն արդար էր, համուն հայրենիքի էր կոչվել եւ մեծ հարձակվում էինք, չէինք ստատուս, որ միայն լուրջաբաններն էինք, չէինք թեմանում հարձակվումներին: Հակառակորդն էլ երբ հակադրվեց, որ լուրջաբանվող հայը վերափոխվել է ու նաեւ հարձակվում է, անընդհատ թիվում էր ամուսն, թողնում էր տնտեսող ու լեզուաբան փախչում:

Իսկ ինչ է կատարվում մեր օրերում: Թուրքն անընդհատ հարձակվում է (այս դեպքում այնքան էլ կարելի է չէ մեծ թեմանում մասնաբանել), իսկ մեծ հիվանդագիտություն ենք խաղում, կորուստների համար սրան-նրան մեղադրում, մեծերից փրկություն արդեն ու ստատուս: Խոսեցի վերջին երկու օրերին արդեն շահեկան հարձակումների եւ 4 հայ զինվորների զոհվելու մասին 168.am-ին սկսեց հարցազրույցում նույն միջոցով եւ հայտնել նաեւ հետախուզողներին առաջին զոհաբերի հիմնադիր-հրամանատար Վոլա Վարդանյանը. «Թուրքը գնդակը ձեռք է, երբ ուզում է խաղալ: Մեծ հիվանդագիտություն ենք ամուսնում նույնիսկ մեր թեմանից հետո»: Պատճառաբան սկսվեցինք 1991-1994 թվականների Արցախյան լուրջաբանում եւ Հայաստան-Ադրբեյջան սահմաններում տեղի ունեցած ռազմական գոր-

ծողությունների ընթացքում, ինչպես նաեւ 1994 թվականի մայիսյան անժամկետ հրադարձից ի վեր հայկական կողմերը՝ Արցախը եւ Հայաստանի Հանրապետությունը, ընդհանուր առմամբ սկսել են շուրջ 9.700 կորուստ՝ զոհ: Իսկ 1994-ից ի վեր Հայաստանում ու Արցախում սկսել են ավելի քան 3.500 զոհ՝ մարտական եւ ոչ մարտական (1): Էլ չենք խոսում վիրավորված եւ սնանկ վերադարձված մարտական մարտիկների մասին: Թվական այս սկսվելից թուրքի դիտարկումն իսկ խոսում է այն մասին, որ մեր սկսած զոհերի ավելի քան մեկ երրորդը բաժին է ընկնում զինադադարի ցրումին: Այսինքն՝ չկա մեծ մեծ թվով զոհեր ենք սկսել, ինչը մեր դեմքում, վստահեցնում են, որ լուրջաբանում անբույլասրելի է: Ինչ է, կոչվ-կոչվ ենք խաղում: Իսկ ունենում ենք այդ իրավունքը: Զավիզ ավելի շատ լուրջաբան չէ՞ թվաբանակով փոքր հանրապետության համար... Հարցեր են, որոնց լուրջաբանները շատ զիջեցին, բայց ձեւ ենք ամուսն, թե մասնանում ենք եւ հեռու դրանց լուրջաբաններն ենք դրոշմում: Այնինչ լուրջաբանը մեկն է այս դեպքում. կամ լեզու գտնել, կամ հարձակվել: Իսկ այսպես հակառակորդին հնարավորություն ընձեռել ասի՞րանաբար մեր ուժերը զլաստելու, անբույլասրելի է դարձապես: Լավ, ինչքան կարելի է դիրքային լուրջաբան խաղալ ու զոհեր սալ, ժամանակը չէ՞ մի լավ դաս սալ, որ հետո գոնե զոհեր չունենանք այլևս:

Այսօր էլ լուրջաբանական աղբյուրները հաղորդում են, որ հակառակորդը գործարկում է հրաձ-

պային, դիտարկար զենքեր, կիրառում է 60, 82 եւ 120 մմ-ոց ականանետներ: Երբեմն թիրախավորում է ինչ-որ տեղամաս, հենակետ, եւ մի քանի ժամվա ընթացքում 50-60 արկ կրակում: Հակազդիչ գործողություններով սարքիչ ֆայլերն անմիջապես կանխում ենք: Ընդհանրապես, առաջնագծում այժմ իրավիճակը կայուն լարված է: Մեկ կամ երկու ժամ անց հնարավոր է լարվածության փոփոխություն: Զորք անընդհատ բարձր զոհողության վիճակում է՝ լուրջաբան ռեւել լուրջաբան արձագանքելու իրադրության փոփոխությանը: Թույլ չենք սալու, որ հակառակորդն անգամ անճանկ հաջողություն ունենա:

Լավ է ասված՝ հակազդիչ գործողություններով լուրջաբանյուր սարքիչ ֆայլ անմիջապես կանխում ենք: Իսկ զոհերը՝ Կանխել նշանակում է թույլ չտալ ռեւել գործողություն, չունենալ կորուստներ: Այդ խորիս տեղեկատվությունը կանխելու մասին՝ արդյո՞ք համոզիչ է որդեկորյս մոր համար, արդյո՞ք տեղի չի սա արագադրի նոր ավի՞: Իսկ ավելի գործնական չէ՞ր լինի, եթե այդ կանխումներն սկսվեին ֆառաբանական ոլորտից: Որ կառավարության կամ ֆառաբանության մասին երբեմն կիսազրազես երկարատև ֆառաբանական երկու-երեք անգամ բարձր վարձատրվի, քան սարքիչի ու զիսակ ունեցող լուրջաբանը, որ ասեմ գործադիր իշխանության մի ոլորտը (օրինակ՝ իրավական, բանկային ետայլ) մի քանի ասի՞ան բարձր դասվի, քան՝ մյուսը (օրինակ՝ կրթության, մշակույթի եւ այլն):

Ասելիք շատ կա, բայց չենք ցանկանում ավելի մանրամասնել, քանի որ դրանով հավանաբար կխոցվեն զոհերի հարազատների սրտերը, քանի որ հերթական անգամ չենք ուզում լսել «Ինչ ես կորցրել, ինչ ես ման գալիս» խոսքը ու ցավալի խոսքերը: Սակայն բոլորիս սթափության կոչ եմ անում, որ զոհված զոհները մերն են, ցավ էլ է մերը, իսկ ամեն անգամ ասաններ կրճատեցնելով հաջող զոհին չես փրկի...

Հ.Գ.- Հոգևածը լուրջաբան եր ցավալի լուրջաբանը՝ կրկին զոհ ենք ունեցել սահմանին: 18.06.2017 Երևան

1) Արցախյան լուրջաբանում Արցախի զոհերի թիվը 3.300-ից ավելի է: Այս թիվը ցույց է տալիս, որ լուրջաբանի սարքիչի մեծ մասնանում բերելով ընկած է եղել հենց Արցախի ազատամարտիկների ուսերին, ինչը բնական է, քանի որ լուրջաբանը ընթանում էր Արցախում: 3.300-ից ցույց է տալիս գրանցվել է հենց լուրջաբանի սարքիչի, իսկ ցույց 600-ը՝ 1994-ի մայիսյան անժամկետ զինադարձից ի վեր: Ընդ որում, 3.300-ի մեծ չեն ներառվել լուրջաբանի սարքիչի Արցախի ֆառաբանական բնակչության զոհերը, որոնց ընդհանուր թիվը ցույց է 1.500-ի սահմաններում է:

Այսպիսով, ընդամենը 140.000 բնակչություն ունեցող Արցախը ընդհանուր առմամբ սկսել է 4.800 զոհ:

2) Եթե սրանց էլ գումարենք կորուստների թիվը մոտենում է 10 հարյուր սահմաններին:

3) Հայաստանի հառնանդան զինադարձի թիվը կազմում է ցույց 8.250, որոնցից գրեթե 400-ը՝ առաջին կարգի, 3.800-ը՝ երկրորդ կարգի եւ ավելի քան 4.000-ը՝ երրորդ կարգի: լուրջաբանի սարքիչին՝ 1991-1994 թթ, եւ զինադարձից հետո Հայաստանը ունեցել է ցույց 200-ական առաջին կարգի հառնանդաններ: Արցախի հառնանդան զինադարձի թիվը կազմում է գրեթե 2.200, որոնցից 150-ը՝ առաջին կարգի, մոտ 1.200-ը՝ երկրորդ կարգի եւ ցույց 850-ը՝ երրորդ կարգի:

Բոհջայանն ու Օհաննեսյանը Հայկական համագումարում

Լոս Անջելեսում Ամերիկայի հայկական համագումարը հյուրընկալել է վերջին տարիներին ԱՄՆ-ում բեսսեյլերների հայ հեղինակ Զրիս Բոհջայանին, որ հանդիսաստներին է ներկայացրել իր 19 գրքերը, որոնց մեծ մասը իր ժամանակին ճանաչվել է սարվա լավագույն գիրք «The Washington Post», «St. Louis Post-Dispatch», «Hartford Courant», «Milwaukee Journal-Sentinel», «Publishers weekly», «Library Journal», «Bookpage» եւ այլ լուրջաբանների կողմից: Նա մասնավորապես անդրադարձել է այս արվա հուժվարին լույս տեսած իր վերջին «Լուսնոր» (The sleepwalker) վեպին, որը նույնպես արժանացել է գրանմանաբանների բարձր գնահատականին: «Բոհջայանի լուրջաբանը գեղեցիկ է, հետաքրքիր է անմոռանալի», «Բոհջայանի գիրքը չղեւս է բաց թողնել: Այն լուրջաբան աղբյուրից է», գրել են նրանք: Նա նաեւ լուրջաբան է Արեւմտյան Հայաստան, Հայաստան եւ Արցախ կատարած իր ուղեւորությունների եւ սնանկ

ստավորությունների մասին, վերջում ավելացնելով, որ Էրիկ Նազարյանը ֆիլմի է վերածում իր «Ամրոցի աղբիկները» վեպը: Հանդիսությունը վարել է մեկ այլ հայ գրող՝ Ալին Օհաննեսյանը, որի «Օրհանի ժառանգությունը» (Orhan's Inheritance) գիրքը նույնպես մեծ ուժադրության է արժանացել: Ալինը Բոհջայանի հետ մնալի է Հայոց ցեղասպանության, թուրքական ժխտողականության եւ այդ բոլորի աղբյուրային մասին իրենց գրական գործերի վրա:

Հայաստանը ԵՄ սահմաններում. ժառանգորդ իրականություն

1 Պետությունները առավելաբար սնեսական կախվածություն ունեն իրենց մեծ հարեւանից, այլ երկրների՝ օրինակ Թուրքիայի եւ ԱՄՆ-ի հետ էլ սեր կառավածություն ունեն, կարծում է ֆառաբանը եւ հավելում, թե իրենք միջի հառվի առնեն առանձին երկրների հեռանկարները: Այդ մոտասակով սնեսական, ֆառաբանական համակարգի ընդհանրական վերլուծություն է ներառվում, որ միջի լուրջաբան, թե ներդրական ընդհանրական (էլիտ) ինչ ազդակների լուրջաբան ֆառաբանական բարեփոխումների կզնա: Զառաբանը նկատել է տալիս, թե նվաճ երկրներում ֆառաբանական մրցակցությունը ձեւական բնույթ է կում, իրականում շատ սահմանափակ է: Ընդհանրական մեծ հառվով չի հետաքրքիրում ազատ եւ արդար ընդհանրությունը: Զառաբանների մոտասակն է ձգրիս վերլուծություն անել՝ «Արեւելյան հարեւանության» լուրջաբաններում ո՞ր դերակատարներն են ֆառաբանական մրցակցության լուրջաբան, նրանց ինչպե՞ս հոգրացնել: Խնդիրն այդ լուրջաբաններում իրավիճակ հասկանալը չէ միայն, այլ ԵՄ ազդեցության հնարավորությունները բացահայտելը: Սույնը վերաբերում է թե՛ ֆառաբանական, թե՛ սնեսությանը: Առաբանական հետազոտաբանը միջի լուրջաբան ինչպե՞ս կազմաբանել կոռուպցիան, կանխել մեծաւորից եւ օլիգարխիկ սնեսաանելը արդար մրցակցային դատք բերել: Բնականաբար՝ ֆառաբանական կամֆն անհրաժեշտություն է:

ԳՈՐԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մոսկվայում «Ազգ»-ի հասուկ քրթակից

«Սիրով Հայաստանին ու Ռուսաստանին». Պատանակված խոսքեր հասարակական գործիչ եւ բարերար Հրաչյա Պողոսյանի գործունեությանը

ԱՊՅ Միջկառավարական ասամբլեայի խորհրդի ղեկավարի սեղակալ, հասարակական գործիչ եւ բարերար Հրաչյա Պողոսյանն ամբողջում է աշխատանքը եւ Ռուսաստանի հյուսիսային մայրաքաղաք Մոսկվա Դեպարտամենտում: Արդեն երկար տարիներ նա հայ-ռուսական բարեկամության եւ երկրորդ հարաբերությունների ամրապնդման ու սերտացման ջանքերում է, նրա հասարակական ու բարեգործական գործունեությունը լայնորեն հայտնի է ինչպես Ռուսաստանում, այնպես էլ Հայաստանում: Հրաչյա Պողոսյանը կրկին մայր հայրենիքում է: Առիթը հունիսի 10-ին Երևանի Մոսկվայի սանդեղի ունեցած հայ-ռուսական բարեկամությանը նվիրված ներկայացուցչական կարեւոր միջոցառումն էր, որի հովանավորը դարձյալ ինքն էր՝ ձեռնարկ եւ ազնիվ բարեկամության կողմնակից Հրաչյա Պողոսյանը:

«Սիրով Հայաստանին ու Ռուսաստանին» խորագրով ցուցահանդեսի բացման հանդիսավոր արարողությանը մասնակցում էին ՀՀ սփյուռքի նախարար Հրանուշ Գևորգյանը, ՀՀ ԱԺ փոխնախագահ Էդվարդ Շարմազանովը, Հայաստանում ՌԴ դեսպան Իվան Կոլիկովը, 1992-1995թթ. Արցախյան ռազմաքաղաքական հերոս, գեներալ-լեյտենանտ Նորատ Տեր-Պրիգորյանը, հյուրեր Մանգո-Պետրոսյանը եւ Մոսկվայից: Ցուցահանդեսը, որը նվիրված է Ռուսաստանի օրվան, ինչպես նաեւ հայ եւ ռուս ժողովուրդների բազմամյա բարեկամությանը, ներառում է ավելի քան 200 լուսանկարչական աշխատանք, որոնք դասնում են 10 երկրներում՝ Ռուսաստանում, Հայաստանում, Սլովակիայում, Բելառուսում, Ղազախստանում, Մոլդովիայում, Էստոնիայում, Լիտվայում, Լատվիայում եւ Կրասնոյարսկի հասարակական գործիչ եւ բարերար Հրաչյա Պողոսյանի բարեկամական գործունեության մասին: Միջոցառման ժամանակ գովազդված Կիկոս Ալեքսանդրի Զուգիտյանի ընտանիքին հանձնված Հրաչյա Պողոսյանի նվիրած բնակարանի բանալին: Ընթացիկ անդամներին հանձնելով բնակարանի հավաստագիրը՝ Սփյուռքի նախարար Հրանուշ Գևորգյանը բարձր գնահատեց Հրաչյա Պողոսյանի բազմաբնույթ գործունեությունը, որը մեծապես նպաստում է հայ-ռուսական բարեկամության ամրապնդմանը: Նա մասնավորապես ասաց. «Այս արհույն ցուցահանդեսը նկատմամբ ու արված գործերն արդեն բնորոշում են Հրաչյա Պողոսյանին՝ որդես մեծ մարդու, հրաշալի հայի, Ռուսաստանի օրհանգիլի փառաբանի ու բարերարի: Սիրելի Հրաչյա, որքան սալիս ես, թող դրա սասնադրակն ավելանա, մեծանա նոր բարեգործական ծագրեր իրականացնելու ու հնարավորությունները»:

Հրաչյա Պողոսյանը հոգեւոր, մշակութային եւ դասնական նշանակության 80-ից ավելի կառույց է ստեղծել, հիմնադրել: Նրա ջանքերով հրատարակվել են տասնյակ գրքեր եւ դարբերականներ, նկարահանվել վավերագրական ֆիլմեր: Միջոցառման ժամանակներում կայացավ նաեւ խորհրդային Միության մարտի 14-ին Լենինգրադի մարզի «Մեծ ժողովրդի զավակները» գրքի շնորհանդեսը, որը վերահրատարակվել էր Հրաչյա Պողոսյանի մեկնաստությամբ: Աշխատանքները ներկայացրեց մարտի 14-ին Մերգեյի Բաղրամյանը: Այնուհետեւ ցուցահանդեսը «Գնացի դեղի հավերժություն» վավերագրական ֆիլմը, որը նվիրված է 1941թ. հոկտեմբերի 14-ին Լենինգրադի մարզի Տիլկին կայարանում սեղի ունեցած ողբերգությանը, երբ ֆաշիստական ռմբակոծության զոհ էին դարձել Լենինգրադից սարհանվող ավելի քան 2000 երեխաներ: 2016-ին Հրաչյա Պողոսյանի ջանքերով երեխաների զոհվելու վայրում կանգնեցվել է հուշարձան եւ վերականգնվել սաղարանաբանը:

Պատանակված խոսքերում, մեկուսացնելու եւ մեկուսանալու, փախսականների հարցերին իրարից բոլորովին այլ մոտեցումներ դրսևորելուն է անդրադառնում իրայելական «Հարեց» քերթի սյունակագիր Էյմի Ֆերիս-Ռոսմանը համեմատելով Թրամփի գործունեությունը «Ավրորա» մարդասիրական համաժողովի գործունեության հետ: Ստրեյթաբանաբար ֆողվածներ նրա հողվածից, որն արտատեղ է «Արմինյն Սիրու-Սիտեբեյթ» արարաբերթը:

Ակադեմիական մակարակի գիտաշխատողներ, աշխարհի նախկին առաջնորդներ, մարդասիրության եւ մարդու իրավունքների գլխավոր դասնաններ

եանն էր: Նրա մեկուսացնող ֆալսականությունը առայժմ խոստանում է դաս կառուցել ամբողջ ԱՄՆ-Մեխիկա սահմանագծի երկայնքով եւ սահմանափակել մահմեդականների եւ ընդհանրապես փախսականների հոսքը Մ. Նահանգներ:

«Մեմ բոլորս գիտենք, որ դաս կառուցելով հարցեր չեն լուծվում: Հոռոտական կայսրությունը չկարողացավ կանգուն դառնել իր դասերը», նեց «Ավրորայի» հիմնադիրներից Ռուբեն Կարանյանը: Արցախի եզրափակիչ փող հասած աֆղան կանանց դասնան Ամիլա Աֆղանին էլ նեց, որ սարսափով է նայում Սիրիայից եւ այլ երկրներից դուրս եկող փախսականների հոսքին, որոնք նրան հիշեցնում են 1980-ականների

հարաբերությունները, այլ երկրներ եւ կարող են մոլորեցնել եւ դա կարող է էլ ավելի վասթարացնել կացությունը համայն աշխարհում», զգուսացրեց Մեխիկայի նախկին նախագահ Էռնեստ Չեղիլոն:

Թրամփի այցը Սաուդյան Արաբիա եւ նրա հետ 110 միլիարդ դոլարի գինամթերի վաճառքի գործարք այդ առավել վասթարացման օրհանգիցից է, որն արդարացի գայրույթն է առաջացրել մարդու իրավունքների դասնանների ժառանգներում:

Մյուս կողմից, ցեղասպանություն վերադրած փոքրիկ Հայաստանը (հազիվ երեք միլիոն բնակչությամբ), ուրիշներին օգնելու եզակի դիրորուտ է որդեգրել: «Մեմ աշխարհով մեկ թափառում ենք արդեն հարյուր տարի, եւ

Մարդասիրական համաժողովում բացակայում էր... Թրամփը

հավաքվել էին հայոց մայրաքաղաքում «այլասիրության (ալտրոնիզմի) եւ իդեալիզմի մեծ չափաբաժին» ստանալու համար:

Նրանք հավաքվել էին «Ավրորա մարդասիրական ինստիտուտի» ծրագրերից մեկի՝ գլոբալ մարդասիրական հարցեր իննարկող «Ավրորա երկխոսություններ» երկրորդ համաժողովի ժառանգներում: Կազմակերպությունը հիմնել էին հայկական ծագումով երեք մարդասերներ 2015-ին, Օսմանյան Թուրքիայում 1,5 միլիոն հայերի կյանք խլած Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակի օրերին: Կազմակերպության «Ավրորա» մրցանակը, 100,000 դոլար եւ հավելյալ մեկ միլիոն դոլար՝ մեքենայով կազմակերպություններին, տարեկան շնորհվում է աշխարհի ուրեւ մասուն անսովոր դայանմանում մարդասիրական գործ կատարող ուրեւ անհատի:

Անցյալ տարի մարդասեր-դերասան Ջորջ Զլուինն ներկայացրեց մրցանակը: Այս տարի Եսաթոլականության հարց կար, քանի որ լրանում էր չափազանց արեւալի հետեւաններով Թրամփի վարչակազմի ձեւավորման հիմնադրող ամիսը: «Ավրորա երկխոսությունները» անց էին կացվում Սիցիլիայում «Մեծ յոթնյակի» (G7) գագաթաժողովին զուգընթաց, որտեղ Թրամփի թիմին հաջողվեց խորհակել միլիոնավոր փախսականների ցահերը դասնաններու հյուրընկալող երկրի նախաձեռնած ծրագրեր: Ըստ ՄԱԿ-ի անցյալ տարի հրատարակած զեկույցի, աշխարհի ամենատարբեր վայրերում սիրված ավելի քան 65 միլիոն փախսական կար մինչեւ 2015-ի ավարտը: Դա ավելի էր քան երկրորդ աշխարհամարտից հետո ընկած ժամանակաշրջանի փախսականների թիվը: «Փախսականների ձգնաժամը կրիտիկական կեցի է հասել... որն սղառնում է աղակալունացնելու տարածաշրջանային եւ միջազգային կարգ ու կանոնը», նեց է Էդուարդ Չեղեյանը:

Երեւանում ելույթ ունեցողներից ասերը նեցին, որ Թրամփի հարթանակը ընտրություններում ազգայնամոլության եւ աջակողմյանների առաջացման առավել մեծ, գլոբալ երեւույթի ազդան

Աֆղանստանը, երբ երկրի բնակչության մեկ երրորդը թափառական էր դարձել: «Չէի կարծում, որ նման բան դարձյալ կեսնեն: Մեմ դեմ է դասախոսակներ ու կրթեն փախսականների երեխաներին, որդեսի նրանք չկորցնեն իրենց աղաքան», ասաց Պակիստանի գաղթականների ձամբարում մեծացած Ջամիլան:

«Ավրորայի» 12 երկրներում 6,000 մարդկանց ժառանգում անցկացրած հարցախույզի մասնակիցները սխալմամբ կարծում են, որ ամենաուս փախսականներ ընդունող երկրները Մ. Նահանգներն են, Ֆրանսիան եւ Գերմանիան, միջդե իրականում Պակիստան է, Իրանը եւ Թուրքիան, որոնք մոտ 10 միլիոն մարդկանց աղաստան են սվել վերջին տասնամյակում: Ռուսաստանում մարդկանց 17 տկոսն է միայն նեց, որ համաձայն է ողջունել փախսականներին: Ամերիկայում՝ 44 տկոսը, իսկ Զենիայում՝ 87 տկոսը:

Թվերը կարող են փոփոխվել, քանի որ Թրամփի վարչակազմը գնալով ավելի աս ալեգրիա է զգում ուրիշ իխանությունների հետ համագործակցելուց: Բրյուսելում ՆԱՏՕ-ի հետ իր առաջին հանդիմանը նա խտրեց հանդիմանեց իր գործընկերներին դեմ եղած գումարները ժամանակին չվճարելու համար, Չեռնոգորիայի նախագահին մի կողմ հրեց, որդեսի ճանադարի հարթի նկարվելու համար, եայլն: «Եթե Մ. Նահանգները նվազեցնի իր բազմակողմանի

գիտենք ինչ է նշանակում աղթել այլ վայրերում, տարբեր մշակույթների խառնարանում», ասաց Կարանյանը շարունակելով իր խոսքը: Նրա եւ իր երկու մյուս համախոհների «Ավրորան» ստեղծելու նախաձեռնությունը ծնունդ է առել այն միլիոնավոր մարդկանց բարյացակամությունից, որոնք ծանր ժամանակներում օգնության են հասել հայերին: Ութ տարիների ցեղասպանությունը, որ վերջ գտավ 1923-ին, հայերին ցրեց աշխարհով մեկ, որտեղ հիմա նրանք թիվը հասնում է մոտ 8 միլիոնի:

Հայերի եւ հրեաների անցած փորձությունների նմանություններն ակնհայտ են, չնայած Խորհրդային դեռ դասնանաղթե չի ձանաչել Հայոց ցեղասպանությունը, վախենալով էլ ավելի թուլացնել հարաբերությունները Թուրքիայի հետ: Զսանութ երկիր ձանաչել է, որ հայերի հետ կատարված ցեղասպանություն էր: Նրանց թվում են Ռուսաստանը, Ֆրանսիան եւ Կանադան, բայց ոչ Մ. Նահանգները:

«Որդես հրեայի եւ ցնցված են (Ավրորայի) հսակ ուղերձով (ուղղված մարդկությանը): Մեմ այստեղ ենք, որովհետեւ մեզ փրկել են: Ուսի մեր դասականությունն է փրկել ուրիշներին: Դա մարդու իրավունքների դասնանության համար է», նեց Ամերիկա-հրեական համաաշխարհային ծառայության գլոբալ դեսպան Ռուբ Մեսիցերը: «Սա այն ուղերձներից մեկն է, որ եւ կամենում են հղել ամերիկահրեական համայնքին»:

Պատասխան՝ Տ. ՕՈՒՆԿՅԱՆԷ

Վարդեսության դասընթաց՝ «Տեռահաղորդակցության հիմունքներ» առարկայի երջանակում

Երեւանի «Զվան» վարժարանի եւ Հայաստանի ազգային թուրքալեզու համալսարանի ավագ դոկտորի սաներն այցելել են ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ի գլխամասային գրասենյակ: Շուրջ 12 արհի հեռահաղորդակցության ոլորտում առաջատարի դիրքեր չզիջող ընկերության մասնագետները վարդեսության դասընթաց են վարել ՏՅՏ (Տեղեկատվական եւ հեռահաղորդակցության սեխնուլոգիաների) փորձարարական ուսումնական ծրագրով սովորողների համար: Տեսական գիտելիքներ ձեռք բերած աշակերտներին փոխանցվել են նաեւ գործնական հմտություններ: Տեխնիկական վարչության մասնագետը մանրամասնել է ռադիո հասանելիության ցանցերին եւ փոխկադակցման ենթահամակարգերին առնչվող հարցեր: Ինտերակտիվ շփման, հարց ու պատասխանի միջոցով, աշակերտները ամրադնդել են նախորդ կիսամյակի ընթացքում «Տեռահաղորդակցության հիմունքներ» առարկայից ձեռք բերած տեսական գիտելիքները:

րոցի սաները՝ Լորու մարզում տեղակայված բազային կայաններից մեկի տարածում:

«Աշխարհում ներկայացված տեղ գրադեցնելու իրատեսական եւ կայուն միջոցը գիտելին է: Երբ այդ գիտելիքը հարստանում է նաեւ տարիների փորձով, դառնում է կառուցիկ: Հայաստանի հեռահաղորդակցության ոլորտում առաջատարի դիրքերը դաժողանող ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ն ունի հսկայական կառուցվածք՝ տարիների փորձ, որի հիմքում անընդհատ կառուցվող մասնագետների գիտելիքն է: Որտեղ դասախոսմանը ընկերություն, մենեջերներ եւ չսահմանափակվել առաջատարի դիրքերը դաժողանելով: Ձգտում ենք օգտակար լինել զարգացման ներքո ունեցող երիտասարդությանը», - ասել է ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ի գլխավոր սեօ-րեն Ռալֆ Յիրիկյանը:

«Տեռահաղորդակցության հիմունքներ» առարկան 2017 թվականից դասավանդվում է Բառապետի հուշակոթողում (ՀՀ ԿԳ նախարարություն, «Սինոպսիս Արմենիա», ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ, «Յունի-ֆուն») ձեռք բերված դասընթացում: Գյուլարի «Ֆոնո» եւ Երեւանի «Զվան» վարժարաններում, Արսաբեկ Շահինյանի անվան ֆիզիկամաթեմատիկական եւ Վանաձորի մաթեմատիկայի եւ բնագիտական առարկաների խորացված ուսուցմամբ հասնուկ դոկտորները, ինչպես նաեւ ՀԱՊՀ՝ Երեւանի տարածված գործող ավագ դոկտորները:

ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՇՈՒՄ

Ալեքսանդր Սողեմիարյանի անվան օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում

Կ Ա Ր Ի Ն Ե + ԿՈԿՏԵՅԼ
ՀՈՒՆԻՍԻ 25-ԻՆ, Ժ.19:00-ԻՆ

Ա մաս -
Օպերային հասկաններ՝ Մոցարտ, Վերդի, Պուչչինի եւ՝ 2 հասկան ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒՀԱՆՅԱՆԻ ԱՐՇԱԿ Բ. ԻԳ (Իսախանյան Բնագիր), որը կլսվի առաջին անգամ, ստեղծումից 150 տարի հետո:
Մասնակցությամբ՝
Հովհաննես Այվազյանի (Մարիինյան թատրոնից հրավիրված մեներգիչ)

Լիբրետտի Ալեքսանդրի՝ Ռ.Ղ. «ՈՍԿԵ ԴԻՄԱԿ»-ի թարգմանակիր, եւ ՀՀ-ի վասակավոր արտիստի **Իրինա Զախյան**:

Բ մաս -
Կ Ա Ր Ի Ն Ե Օպերա-բուֆֆա կը ներկայացվի Ա արարը որտեղ ամերիկացի (SHOWCACE) **Հեղինակային գործիքավորման առաջին կասարում** Երաժշտություն՝ ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒՀԱՆՅԱՆ

Լիբրետտի հեղինակ եւ բեմադրիչ՝ **Ժիրայր Բաբայան** Դիրիժոր՝ **Հարություն Արզումանյան** Երաժշտական ղեկավար՝ **Լեւոն Զավադյան** Նկարիչ/զգեստ/վիզուալ/բեմադրիչի ասիստենտ **Վիկտորիա Ռիտր-Հովհաննիսյան** Պարերի բեմադրիչ՝ **Մարիա Դիվանյան** Երգչախումբի դիրիժոր՝ **Ռաֆիկ Մելիքյան**

Նաեւ՝ Երիտասարդական օպերային ծրագրի մենակատարներ եւ Երեւանի Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայի ուսանողներ

Ռոումինգը ՄՏՍ Ռուսաստանի ցանցում՝ ընդամենը 25 դրամով

Ռուսաստան մեկնողներին ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ն առաջարկում է ռոումինգի մասշտիպ՝ ընդամենը 25 դրամ սակագրով՝ ՄՏՍ Ռուսաստանի ցանցում: 25 դրամ/րոպե սակագրինը գործում է մուսֆային զանգերի, ինչպես նաեւ դեղի ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ եւ ՄՏՍ Ռուսաստան ելքային զանգերի դեղի: Ռոումինգում ինտերնետի օգտվելու սակագրինը նույնպես 25 դրամ է՝ 1 ՄԲ-ի դիմաց: Ռոումինգի ծառայությունների սակագրինը դիմաց վճար չի նախատեսվում:

ՄՏՍ Ռուսաստանի ցանցում ռոումինգ ծառայություններից օգտվելու համար սահմանված են հետևյալ սակագրերը.

Մուսֆային զանգեր	
Ելքային զանգեր դեղի	
ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ	25 Դ/րոպե
ՄՏՍ Ռուսաստան	
Ինտերնետ	25 Դ/ՄԲ
Դեղի ՀՀ այլ, 374 97 եւ 374 47 ցանցեր	50 Դ/րոպե
Դեղի Ռուսաստանի այլ ցանցեր	100 Դ/րոպե
Ելքային SMS	9 Դ/SMS

«Ռուսաստանի Դաշնությունը մեր հայրենակիցների կողմից ամենաուշ այցելվող երկրներից է, ինչը, բնականաբար, առաջացնում է այս երկրում ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ի սրամարդած ռոումինգի ծառայություններից օգտվելու մեծ դաժողանք: ՄՏՍ

Ռուսաստանի ցանցում զանգելու մուսֆային զանգերի, դեղի ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ եւ ՄՏՍ Ռուսաստան ելքային զանգերի մեկ րոպեի, ինչպես նաեւ սլայդների փոխանցման 1 մեգաբայթի դիմաց 25 դրամ սակագրին սահմանելով՝ Ռուսաստանում զանգող մեր բաժանորդների համար կաղը հայրենիքի հեռու դառնում է առավել մասշտիպ ու հարմարավետ», - ասել է ՎիվաՄԵԼ-ՄՏՍ-ի գլխավոր սեօ-րեն **Ռալֆ Յիրիկյանը**:

Ինչպես ակտիվացնել ռոումինգը

Վանդակառարային
Պեժ է ուղարկել *121*1# հրահանգը ձայնային ռոումինգի եւ *121*2# հրահանգը՝ SMS ռոումինգի ակտիվացման համար: Աղբյուր Ռուսաստանում անհրաժեշտ է միանալ ՄՏՍ Ռուսաստանի ցանցին եւ զգալ ռոումինգում՝ ինչպես նաեւ: Մանրամասները՝ հղմամբ:

Հեղինակային
Պեժ է այցելել մոսկա սոպասարկման կենտրոն՝ անձնագրով: Նաեւ անհրաժեշտ է մուսել երաժիշտային կանխավճար, որն ամբողջությամբ կվերադարձվի՝ ռոումինգն ակտիվացնելուց հետո: Մանրամասները՝ հղմամբ:

Առաջարկը գործում է մինչեւ ս.թ. դեկտեմբերի 31-ը:

#ռոումինգըՌուսաստանում #ՄՏՍՌուսաստան Մանրամասն տեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հեռ «111 օնլայն» դորսայի միջոցով, կամ այցելել մեր սոպասարկման կենտրոններից որեւէ մեկը: Մեր նորություններին մոսաղես ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

Մարանյանը՝ ԱՄՆ-ի բանակի բրիգադայի գեներալ

Հռոմում մասնակցել է ՆԱՏՕ-ի դաժողանության փոլեզի հեժակական ուսումնասիրությունների կուրսերը: Ծառայել է Իրաֆում եւ Աֆղանստանում եւ արժանացել երկու բրոնզե ասդերի: Ներկայիս կնոջը Սինթիայի հեժ բնակվում է Օկլահոմայում: Ն.Օ.

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐՈՒ
Հոսարակոթեան ԻԵ արի
Հիմնադիր եւ Իրարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐ» ՄՈԸ
Երեւան 0010, Հանրաթեսութեան 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am

Գլխատր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԵՏԻՔԵԼՆ ԻԵՆ. 060 271117
Հաժակաթաթոթին (գոլազո) ԻԵՆ. 582960, 060 271112
Լրագրողների սեմեակ ԻԵՆ. 060 271118
Հանակազգ, ծառայութեան ԻԵՆ. 060 271115
Հնոթոթայ լրահալ ծառայութեան
ԻԵՆ. 060 271114, 010 529353
Հանակազգային ծարաթեղ՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի միթերի ամբողջական թե մասնակի արտատրումները տրագիր մամուլի միջոցով, ռադիոհեռուտատեութեանը կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գաւոր համաձայնութեան խտիս արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրատուրի մասին օրեմի: Նիթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձում:
Գ տառով յորտաթեներ գոլագրային են, որոնց բոլակոթակոթեան համար խմբագրութեանը դաժողանքային մասութեանը չի կում: «AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010